

Jaarverslag 2021

Vast te stellen door de Algemene Ledenvergadering op 11 juni 2022

Leeswijzer

Ons jaarverslag kent 4 niveau's:

- Niveau 0: het jaar in 3 bullets
- Niveau 1: de hoogtepunten van het jaar (per hoogtepunt circa 2 alinea's)
- Niveau 2: voor wie meer wil weten meer info over sommige hoogtepunten
- Niveau 3: verdiepende informatie die we aanbieden op onze website. In deze platte tekstversie vind je een deel van die informatie in de bijlage, naar de rest wordt verwezen met een link naar de webpagina.

Uitleg niveaus:

Niveau 0 is in feite de cover: het is het jaar gevangen in 1 beeld en in een korte tekst waarin het jaar getypeerd wordt.

Wie dit leest weet in 1 oogopslag dat Milieudefensie invloedrijk is en dat onze kracht van mensen komt.

Niveau 1 laat beknopt onze hoogtepunten van 2021 zien.

Wie alleen dit niveau leest, heeft een goed beeld van: waar we aan werken, hoe we dat doen (mensenwerk), en wat we in 2021 bereikt hebben en hoe dat bijdraagt aan klimaatrechtvaardigheid

Niveau 2 zorgt voor verdieping. Want achter de korte schetsen van het eerste niveau zit steeds een iets uitgebreider (maar nog steeds compact verteld) verhaal. Die verhalen worden op dit niveau verteld. De lezer kiest zelf of en over welk verhaal hij/zij meer wil lezen.

Niveau 3 bestaat (grotendeels) uit bestaande content op de website (webpagina's en pdf's) en zorgt voor naslag en verdere verdieping.

Jaarverslag 2021

(platte tekstversie)

[niveau 0]

- ❖ We wonnen 2 rechtszaken tegen Shell en dat heeft óók gevolgen voor andere grote vervuilers.
- ❖ We zetten klimaat op 1 met 40.000 veranderaars tijdens de Klimaatmars.
- ❖ Een internationaal succes: Nederland stopt met de financiering buitenlandse olie- en gasprojecten.

Onze hoogtepunten in 2021

1. We wonnen de Klimaatzaak tegen Shell

Niveau 1:

Op 26 mei 2021 wonnen we de Klimaatzaak tegen Shell, een historische overwinning met verstrekende gevolgen. De rechter oordeelde dat Shell zijn CO₂-uitstoot in 2030 teruggebracht moet hebben met 45%. Het is de eerste keer dat een rechter van een bedrijf eist zijn plannen in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs. Een ongekend succes want niet eerder in de geschiedenis werd een groot vervuilend bedrijf verantwoordelijk gehouden voor zijn aandeel in klimaatverandering.

De rechter stelde dat een groot bedrijf als Shell een grote verantwoordelijkheid heeft in de klimaatcrisis. Dit betekent volgens ons dat álle grote vervuilers hun uiterste best moeten doen om verdere opwarming van de aarde te voorkomen. Met dit vonnis in handen kunnen we ook hen aanpakken. En dat is precies wat we doen met onze campagne voor een Klimaatplicht.

Niveau 2:

Na de overwinning van de Klimaatzaak stond onze telefoon roodgloeiend. Mensen van over de hele wereld wilden weten: hoe hebben jullie dit aangepakt? In november, tijdens COP26, de internationale VN-Klimaatop in Glasgow, lanceerden wij onder grote belangstelling de handleiding *How we defeated Shell*. Hiermee kunnen maatschappelijke organisaties en advocaten in het buitenland gelijksoortige rechtszaken aanspannen tegen grote vervuilers.

Shell in hoger beroep

Op 20 juli 2021 ging Shell in hoger beroep. Niet verrassend maar we waren toch teleurgesteld. Donald Pols, directeur: *'We staan met zijn allen voor een enorme opgave. Het is belangrijk dat ook Shell zijn verantwoordelijkheid neemt en olie- en gasactiviteiten afbouwt. Wij zien liever dat Shell nu al zijn tijd en energie steekt in het halen van het doel in plaats van in het hoger beroep. Alleen dan kunnen we gevaarlijke klimaatverandering stoppen.'*

De reden die Shell geeft om in hoger beroep te gaan, is dat het niet effectief zou zijn om 1 bedrijf te verplichten tot vergroening. Bovendien vindt Shell dat het al genoeg doet om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Daar zijn wij het natuurlijk niet mee eens.

Roger Cox, onze advocaat: *'De rechters hebben op 26 mei in het vonnis een weloverwogen oordeel gevelde over Shell. Wij zien het hoger beroep met vertrouwen tegemoet. De wetenschap is met de dag duidelijker over de gevolgen en oplossingen van klimaatverandering. In een duurzame toekomst is geen ruimte meer voor fossiele brandstoffen.'*

Wat hebben we bereikt?

De uitspraak van de rechter geeft mensen in de klimaatbeweging overal ter wereld de hoop dat we echt iets kunnen veranderen. Het veroorzaken van klimaatverandering is het schenden van mensenrechten en dat is strafbaar. Inmiddels zijn er diverse vergelijkbare rechtszaken gestart: in Frankrijk tegen Total, in Duitsland tegen de auto-industrie en in Italië tegen ENI. Onze [handleiding *How we defeated Shell*](#), die we vertaalden naar het Spaans, Frans en Engels, is daarbij behulpzaam.

Roger Cox, de advocaat van Milieudefensie: *'Deze uitspraak gaat de wereld veranderen. Wereldwijd staan mensen in de startblokken om oliemaatschappijen in hun eigen land aan te klagen naar ons voorbeeld. En dat niet alleen. Oliemaatschappijen zullen veel terughoudender worden met investeringen in fossiele, vervuilende brandstoffen. Het klimaat heeft vandaag gewonnen.'*

De rechtszaak leverde ontzettend veel wereldwijde media-aandacht op: van Aljazeera tot de New York Times, van CNN tot Le Monde. Roger Cox werd door TIME zelfs uitgeroepen tot een van de 100 meest invloedrijke mensen van 2021.

Shell heeft zich inmiddels teruggetrokken uit 2 geplande olie- en gasprojecten: voor de kust van Zuid-Afrika en Schotland. We hopen dat onze rechtszaak hier een rol in heeft gespeeld.

Wat ging er minder goed?

- Na de uitspraak werden wij, tegen onze verwachting in, niet gevraagd aan te schuiven bij talkshows als Op1, Pauw en Beau.
- Het lukte ons niet goed genoeg om verschillende soorten mensen te bereiken terwijl dat wel onze expliciete wens was. Om dit de volgende keer beter te doen volgen al onze medewerkers de training Diversiteit, Inclusiviteit en Intersectionaliteit.

Hoeveel mensen deden mee?

Ruim 17.000 mede-eisers stapten samen met ons naar de rechter. Vanwege corona kon er geen publiek bij de uitspraak aanwezig zijn. Daarom stuurden 600 mede-eisers een portretfoto, die we als vlaggetjes aan een lijn voor de rechtbank hingen.

Wat zijn onze stappen in 2022?

- We bereiden het hoger beroep tegen Shell voor.
- We volgen Shell kritisch en voeren de druk op. Het bedrijf houdt zich vooralsnog niet aan het vonnis en is gestart met een grote *greenwash*-reclamecampagne.

De Klimaatzaak maakt pijnlijk duidelijk dat onze overheid niet voldoende doet om bedrijven aan banden te leggen. Daarom startten we na de uitspraak van de rechtbank onze campagne voor een Klimaatplicht. ([linken naar Klimaatplicht](#)).

Niveau 3: <https://milieudefensie.nl/actie/klimaatzaakshell/help-ons-winnen>

2. Nog een overwinning: de rechtszaak tegen Shell in Nigeria

Niveau 1:

Op 29 januari 2021 wonnen we de rechtszaak die we, samen met 4 Nigeriaanse boeren, aanspanden tegen Shell in Nigeria. Voor het eerst moest een Nederlands bedrijf voor een Nederlandse rechter verschijnen voor milieuvervuiling in het buitenland. De rechter oordeelde niet alleen dat een aantal boeren recht heeft op schadevergoeding maar ook dat Shell in Nederland verantwoordelijk is voor de grootschalige olievervuiling in de Nigerdelta.

De uitspraak heeft grote gevolgen voor andere bedrijven die zich misdragen in het buitenland. Hoofdkantoren van grote vervuilers kunnen nu makkelijker worden aangesproken op het schenden van mensenrechten elders. We zijn ontzettend blij met deze overwinning maar vinden het pijnlijk dat deze rechtszaak, door de vertragingstactieken van Shell, maar liefst 13 jaar duurde.

De rechtszaak sluit naadloos aan bij onze Klimaatplicht-campagne. Daarbij eisen we dat de overheid met een wet komt die misstanden zoals in Nigeria voorkomt en het makkelijker maakt om bedrijven aan te klagen als ze toch over de schreef gaan.

Niveau 2:

Een klimaatplicht voor grote vervuilers

We wonnen dit jaar 2 rechtszaken tegen Shell. Hierdoor moet deze grote vervuiler zijn CO₂-uitstoot drastisch terugdringen én de olievervuiling in Nigeria aanpakken. Maar als de andere grote vervuilers gewoon doorgaan met vervuilen en het schenden van mensenrechten, dan zijn we er nog niet. Daarom startten we onze Klimaatplicht-campagne. Samen met veranderaars uit het hele land richtten we ons op de politiek. Onze boodschap: verplicht bedrijven tot het opstellen van een klimaatplan en leg dit vast in de IMVO-wet. Dat is een wet die bedrijven verplicht om internationaal maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

Om onze boodschap kracht bij te zetten ondernamen we verschillende activiteiten:

- We lanceerden een spraakmakende video waarin de CEO 's van grote vervuilers wél stoppen met ontbossing en vervuiling. Dit zette het debat op scherp. [link naar de video?]
- Tijdens de [Klimaatmars](#) was klimaatplicht ons thema. Link naar Klimaatmars (hoogtepunt 4)
- We lanceerden een [rapport](#) waarin we onthulden dat FrieslandCampina, Vion Food Group, De Heus Voeders, ForFarmers en Agrifirm ontbossing in hun sojaketen niet aanpakken.
- We deden een [Groene Sint-actie](#) voor de Tweede Kamer.

- We lanceerden het [rapport](#): 'Nederland is Europees kampioen financiering ontbossing' waarin staat dat Nederlandse financiële bedrijven miljarden pompen in goederen die tot ontbossing leiden.

Wat hebben we bereikt?

Na de lancering en vooral door [de campagne van Fossielvrij](#), liet pensioenfonds ABP weten dat zij stopt met investeren in fossiele brandstoffen. In december, tijdens het IMVO-debat in de Tweede Kamer, sprak de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking uit dat Nederland niet langer wacht op plannen van de Europese Unie. De regering gaat zelf een wet schrijven om vervuilende bedrijven aan het Akkoord van Parijs te houden. [Zo komt de klimaatplicht een stapje dichterbij](#).

We lanceerden de Klimaatplicht-campagne via TV, pers en *influencers*. De golf aan media-aandacht die volgde bereikte maar liefst 35 miljoen mensen. Op 25 november was de uitzending van Zembla genaamd 'Bord vol ontbossing'. Daarin lieten we zien dat vlees en zuivel gelinkt is aan ontbossing via de sojaketen.

Wat ging er minder goed?

- We werden niet uitgenodigd bij de grote talkshows.
- Het was moeilijk om de aandacht en het momentum vast te houden na de lancering.

Hoeveel mensen deden mee?

Met deze [video](#) riepen we mensen op om onze oproep voor een klimaatplicht te ondertekenen. 40.000 mensen gaven daar gehoor aan.

Wat zijn onze stappen in 2022?

We houden de ontwikkelingen rond de IMVO-wet in de gaten en grijpen alle kansen om een klimaatplicht in de wet te krijgen. In 2022 ligt er waarschijnlijk een eerste versie van de wet. Waar nodig leveren we input en feedback. Volgens de huidige planning treedt de wet in 2024 in werking.

Niveau 3: [Actiepagina Klimaatplicht campagne](#)

3. Klimaat op 1 bij de verkiezingen

Niveau 1:

2021 was een verkiezingsjaar en dus een belangrijk jaar. Hét moment om te pleiten voor een stevig klimaatbeleid in het regeerakkoord. Tijdens onze verkiezingscampagne Klimaat op 1 legden we de nadruk op de rol van grote vervuilers: om de klimaatdoelen te halen moeten zij een eerlijke bijdrage leveren. We maakten het draagvlak voor dit standpunt zichtbaar met onze verandermacht. Zo lieten op 14 maart 35.000 veranderaars van zich horen tijdens het Klimaatalarm.

Niveau 2:

Tijdens onze verkiezingscampagne wilden we alle politieke partijen bewegen tot een stevig klimaatbeleid én dat klimaatrechtvaardigheid wordt opgenomen in het regeerakkoord.

Voor ons betekent dat:

- onze hele economie in 2040 op duurzame energie draait. Zo levert Nederland een eerlijke bijdrage aan het voorkomen van verdere opwarming van de aarde,
- grote vervuilende bedrijven hun eerlijke deel van de kosten betalen en de rekening niet leggen bij huishoudens, kleine bedrijven en mensen aan de andere kant van de wereld,
- de overheid voor banen zorgt en mensen helpt die hun baan verliezen door de energietransitie.

Wat hebben we bereikt?

Klimaat was een van de belangrijkste thema's bij de verkiezingen: in elk debat kwam het onderwerp ter sprake en ook bij de stemmers speelde het klimaat een aanzienlijke rol.

Daarnaast was onze eis goed zichtbaar voor het grote publiek. Met 300 media-hits in met name de lokale media slaagde het Klimaatalarm er in om een breed draagvlak zichtbaar te maken. Onze insteek '30 bedrijven veroorzaken 40% van de Nederlandse CO₂-uitstoot' werd in lokale en landelijke debatten overgenomen.

We maakten een inspirerende tv-spot

(<https://www.youtube.com/watch?v=eqoyATXKFBI>) die 10 miljoen Nederlanders (van 13 jaar en ouder) hebben gezien. Van de doelgroep (50+) heeft 2/3e de spot minstens 5 keer langs zien komen.

In het coalitie-akkoord is opgenomen dat de vervuiler moet betalen en dat iedereen mee moet kunnen doen en niemand achterblijft

.

Wat ging er minder goed?

- Het slagen van onze campagne hing af van politici en journalisten die ons standpunt overnamen. Corona domineerde het nieuws en het was ontzettend moeilijk om ons klimaatverhaal voor het voetlicht te brengen. Dat lukte pas vanaf 3 weken voor de verkiezingen. Klopt dit laatste?
- Door corona moest de Klimaatmars worden omgevormd tot een lokaal Klimaatalarm. Gezien de omstandigheden was het Klimaatalarm een groot succes, met 35.000 deelnemers in 44 steden. Toch kwam dit niet in de buurt van de grote mars met 100.000 deelnemers die we voor ogen hadden.

Hoeveel mensen deden mee?

We wisten veel mensen te betrekken bij onze verkiezingscampagne:

- 65.000 mensen ondertekenden de oproep aan de politiek voor een eerlijk klimaatbeleid,
- 35.000 mensen in 44 steden deden mee met het Klimaatalarm,

- 17.000 mensen ondertekenden het Klimaatmanifest van onze jongerenorganisatie Jongeren Milieu Actief (JMA),
- 14.000 mensen deden mee met de email-actie naar politieke leiders,
- 3.000 mensen droegen via crowdfunding bij aan de paginagrote advertenties met de boodschap: Politiek, zet klimaat op 1.

Wat zijn onze stappen in 2022?

In 2022 blijven we druk uitoefenen op de politiek en de grote vervuilers. Met de klimaatplichtcampagne zetten we in op bindende regelgeving voor grote vervuilers. Ook vragen we 29 grote vervuilers om met een klimaatplan te komen.

Niveau 3: <https://milieudefensie.nl/klimaatplan/gezondebedrijvenhebbeneenklimaatplan>

4. Geen steun meer voor olie- en gasprojecten in het buitenland

Niveau 1

Tijdens de Klimaattop in Glasgow bereikten we met publieke en politieke druk dat onze regering zich, na een aanvankelijke weigering, toch aansloot bij een groep landen die stopt met de financiering van buitenlandse olie- en gasprojecten. Dit betekent dat het kabinet de overgang naar een groene energievoorziening versnelt en in 2022 werkt aan beleid om de internationale overheidssteun aan de fossiele energiesector te beëindigen.

Dit besluit zorgt ervoor dat de exportsteun voor bijvoorbeeld het gasproject in Cabo Delgado in Mozambique in de toekomst onmogelijk wordt. En dat is goed nieuws want deze steun in 2021 droeg bij aan klimaatverandering en ernstige schendingen van mensenrechten. Link naar niveau 2 Mozambique (GLA).

Lees alles over ons internationale werk. [link naar niveau 2]

Niveau 2

Milieudefensie, Friends of the Earth Netherlands, maakt deel uit van het wereldwijde netwerk van [Friends of the Earth International](#). We werken nauw samen met onze Friends of the Earth zusterorganisaties in Europa, Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Samen pakken we met steeds meer succes misstanden aan. We doen dat op internationaal niveau, op locatie én in Nederland.

- Op internationaal niveau werken we onder andere aan een eerlijke en duurzame economie.
- In de betrokken landen versterken we het verzet van gemeenschappen en organisaties tegen ontbossing, milieu-misstanden en schendingen van

mensenrechten. Ook zetten we in op verantwoorde landbouw en duurzaam bosbeheer door lokale gemeenschappen, hernieuwbare energie én de bescherming van activisten.

- In ons eigen land spreken we bedrijven aan die zich elders in de wereld misdragen.

Het is belangrijk dat we in Nederland en Europa snel stoppen met activiteiten die het klimaat en tropische bossen schaden, en mensenrechten schenden. Daarom moeten Nederland en Europa wetten maken zodat Nederlandse bedrijven stoppen met het winnen van fossiele energie en het financieren van industriële landbouw in andere delen van de wereld. We werken hieraan binnen 2 internationale programma's waarvoor we subsidie krijgen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken:

1. de Fair, Green and Global Alliance (FGG) en de
2. Green Livelihoods Alliance (GLA).

1. FAIR, GREEN AND GLOBAL ALLIANCE

De Fair, Green and Global Alliance (FGG) is een samenwerkingsverband van Milieudefensie met Both ENDS, SOMO, Transnational Institute, ActionAid, Schone Kleren Campagne, The Samdhana Institute en IT for Change. Binnen het programma werken we samen met Friends of the Earth Europe, Friends of the Earth International en in 2021 met milieuorganisaties in Mozambique, Nigeria, Argentinië, Bolivia, Brazilië, Colombia en Honduras. Daarmee versterken we de internationale milieubeweging.

De FGG-alliantie werkt aan het eerlijker en groener maken van het beleid van overheden en bedrijven. Samen met onze zusterorganisaties ter plaatse ondersteunen we de strijd van gemeenschappen die hun bos-, vis- en landbouwgrond dreigen te verliezen. Zo willen we bereiken dat het milieu, de natuur en het klimaat gespaard worden en dat mensen in het mondiale Zuiden een goed leven kunnen leiden, zonder armoede.

Terwijl Nederland stapvoets begint om te schakelen op duurzame energie, zijn de Nederlandse regering en het Nederlandse bedrijfsleven nog volop betrokken bij olie- en gaswinning in landen in het mondiale Zuiden. Zij ontwikkelen een fossiele energie-infrastructuur die binnenkort achterhaald is en investeren niet in de ontwikkeling van duurzame energie. Zo draagt Nederland bij aan het verder achterop raken van ontwikkelingslanden. Daarom steunen we milieuorganisaties in Afrika en Latijns-Amerika in hun strijd tegen bestaande en nieuwe olie- en gasprojecten.

Wat deden we in 2021?

Latijns-Amerika

We zetten, samen met Latijns-Amerikaanse organisaties, ons onderzoek voort naar de uitbreiding van de fossiele industrie in Latijns-Amerika, en dan met name door Shell. Ook

brachten we, samen met deze organisaties, gemeenschappen met elkaar in contact die onder olie- en gaswinningsoperaties lijden of dreigen te gaan lijden. Deze gemeenschappen steunden we in hun nationale en regionale campagnes.

De uitkomst van bovengenoemd onderzoek staat in schril contrast tot de uitspraak van de rechter in onze Klimaatzaak tegen Shell. Uit ons onderzoek blijkt dat Shell gewoon doorgaat met het werven en exploiteren van olie- en gasconcessies. Deze kennis kunnen we op 2 manieren inzetten: in de eerste plaats om Shell te bewegen om zich te houden aan het vonnis van de Klimaatzaak en in de tweede plaats om internationale steun te verwerven voor de campagnes van de Latijns-Amerikaanse groepen.

De plannen van Shell in Zuid-Amerika laten zien dat Shell, en andere olie- en gasbedrijven, handelen in strijd met het Akkoord van Parijs. In 2021 voegen we de lokale cases samen tot een regionale case. De problematiek van de fossiele expansie ontstijgt namelijk het lokale niveau, zelfs als je alleen naar Shell kijkt. Zo kunnen we effectiever inspelen op de tactieken van de fossiele industrie in heel Latijns-Amerika en Afrika.

Rechtszaken tegen Shell

Onze rechtszaken tegen Shell zijn op zichzelf geen onderdeel van FGG, maar met de winst in de Nigeriazaak in januari 2021, en de Klimaatzaak in mei 2021, leverden we wel een grote bijdrage aan 2 belangrijke FGG-doelstellingen wat betreft internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO):

1. *Moeder-dochter-aansprakelijkheid*

De uitspraak in de Nigeria-zaak liet zien dat het moederbedrijf Royal Dutch Shell een zorgplicht heeft voor Shell in Nigeria. En de uitspraak in de Klimaatzaak maakte duidelijk dat Royal Dutch Shell verantwoordelijk is voor de CO₂-uitstoot van alle Shell-dochters.

2. *Van vrijblijvend tot bindend*

Maatschappelijk verantwoord ondernemen was tót de winst van onze Klimaatzaak vrijblijvend. De rechter bepaalde dat de doelstelling van het Parijsakkoord, dat niet door bedrijven is ondertekend, nu ook wettelijk verplicht is voor bedrijven. Deze overwinning wordt internationaal gezien als *game changer*.

We informeerden groepen over de hele wereld over de uitkomsten van de 2 rechtszaken tegen Shell. Hiermee boden we concrete hoop aan gemeenschappen wereldwijd die lijden onder milieuvervuiling en klimaatverandering. En we gaven milieuorganisaties die deze gemeenschappen ondersteunen een mogelijkheid tot handelen.

Energiehandvest

We bleven ons inzetten voor het ontmantelen van het Energiehandvest (Energy Charter Treaty, ofwel ECT). Handelsverdragen en met name afspraken over investeringsbescherming voor bedrijven versterken de positie van de fossiele industrie. Ze

ondermijnen het IMVO-beleid dat wij voorstaan en verhinderen/vertragen de energietransitie en maken deze minder rechtvaardig.

Dit konden we in 2021 zien bij de eerste zogenaamde ISDS-claim van een bedrijf tegen de Nederlandse staat. Energiebedrijf RWE eist 1,4 miljard van de Nederlandse overheid omdat hun Eemshavencentrale in 2030 geen kolen meer mag verbranden. Samen met onze FGG-collega's kaartten we al jarenlang aan dat landen in het mondiale Zuiden getroffen worden door ISDS-claims. Nu raakt het onze eigen overheid. We haakten hierop aan en de Tweede Kamer is nu ook wakker geschud.

2. GREEN LIVELIHOODS ALLIANCE

De Green Livelihoods Alliance (GLA) is een programma voor de bescherming van tropische bossen en de mensen die daar direct van afhankelijk van zijn. Samen met onze Friends of the Earth zusterorganisaties ter plaatse ondersteunen we de strijd van gemeenschappen die hun bos- en landbouwgrond dreigen te verliezen. Bijvoorbeeld door de aanleg van palmolieplantages en illegale houtkap. Ook werken we in het Just Energy Transition (JET) themaprogramma aan het bevorderen van duurzame energie en het tegengaan van olie- en gaswinning in waardevolle natuur.

Naast Milieudefensie bestaat de alliantie uit SDI (Friends of the Earth Liberia), het Filipijnse NTFP-EP, Gaia Amazonas uit Colombia en de Nederlandse organisaties IUCN NL en Tropenbos International.

In totaal werkt de GLA samen met zo'n 70 milieuorganisaties op het zuidelijk halfrond: naast Friends of the Earth International en Friends of the Earth Europe met Friends of the Earth organisaties en bondgenoten in Argentinië, Colombia, Democratische Republiek Congo, de Filipijnen, Gabon, Ghana, Indonesië, Ivoorkust, Kameroen, Liberia, Maleisië, Mozambique, Oeganda, Paraguay, Sierra Leone en Togo.

Just Energy Transition

Binnen het Just Energy Transition (JET) themaprogramma werkten we in 2021 nauw samen met Friends of the Earth International, Friends of the Earth Europe, Afrikaanse en Latijns-Amerikaanse partnerorganisaties en vele anderen in de strijd tegen voortdurende fossiele investeringen. De inzet: een duurzame, rechtvaardige en inclusieve energietransitie. Onze gezamenlijke strijd leverde in 2021 belangrijke resultaten op. Via overleggen met beleidsmakers, publieke druk via de media, gezamenlijk onderzoek en samenwerking met parlementariërs, droegen we bij aan de verklaring van meerdere landen om te stoppen met fossiele exportsteun, tijdens de klimaatconferentie in Glasgow. Na stevige druk samen met onze partners ondertekende ook Nederland deze verklaring.

Hernieuwbare energie

De hernieuwbare energiesector groeit exponentieel. Dat is nodig om de overgang van fossiele brandstoffen naar schone energiebronnen te laten slagen en klimaatverandering te beperken. Wind- en zonne-energie worden als duurzame energiebronnen beschouwd maar

de winning van de grondstoffen daarvoor gaat vaak gepaard met schendingen van mensenrechten en milieuvervuiling.

Samen met FoE Europe analyseerden we wat de transitie naar duurzame energie betekent voor mens en milieu. Dit deden we via een serie webinars, waarbij het JET-themaprogramma het zuidelijk perspectief inbracht. FoE Europe en de European Environmental Bureau (EEB) bundelden al deze inzichten in de publicatie *Green mining is a myth: The case for cutting EU resource consumption*.

Deze analyse brachten we vervolgens in bij:

- een serie online consultaties voor de publicatie *Renewable Energy Sector - Roadmap for Responsible Sourcing of Raw Materials until 2050* (EU Horizon 2020 onderzoek door de Montanuniversität Leoben).
- de publicatie *Metals for a Green And Digital Europe: An Agenda for Action*, gepubliceerd door de Green European Foundation en het Wetenschappelijk Bureau GroenLinks.

Just Transition & Feminism

Eind 2020 kwamen meer dan 100 activisten van de Friends of the Earth-federatie over de hele wereld online samen in een serie webinars om te analyseren wat een rechtvaardige energietransitie betekent vanuit een feministisch perspectief. Vrouwen van over de hele wereld staan immers al decennia lang in de voorhoede van het verzet tegen de fossiele industrie. Zowel fossiele- als hernieuwbare energie-ontwikkelingen raken vrouwen direct en zij spelen een belangrijke rol spelen in de energietransitie. Dit leidde in 2021 tot de publicatie *If it's not feminist, it's not just: Women's voices, analysis and action towards a Just Energy Transition*, die we lanceerden tijdens de klimaatconferentie in Glasgow.

Waar droegen we aan bij in 2021? Een aantal voorbeelden:

Indonesië

Hemsi, een boer op het Indonesische eiland Sulawesi, kreeg na jarenlange strijd een deel van zijn land terug nadat palmoliebedrijf Astra Agro Lestari het had afgepakt. Hij voert nu, samen met onze Indonesische zusterorganisatie WALHI, de internationale druk op om ook het land van andere boeren terug te krijgen.

Hemsi: 'Zolang ik leef blijf ik vechten tegen onrechtvaardigheid. Hoeveel bedreigingen of dagvaardingen ze me ook sturen, hoe vaak ze me ook in de gevangenis stoppen, ik stop nooit met het verdedigen van mijn rechten.'

Liberia

In Liberia werden 16 mensen gecompenseerd door een internationaal palmoliebedrijf. Deze mensen zaten een jaar onterecht in de gevangenis na een protest tegen het bedrijf. We werkten met zusterorganisatie SDI en Liberiaanse advocaten jarenlang aan deze zaak.

Een woordvoerder van de boeren: 'We hopen dat deze overwinning anderen inspireert om met juridische middelen te strijden voor rechtvaardigheid. Het was een lange reis vanaf 2015 maar uiteindelijk kregen we compensatie voor het onrecht dat ons is aangedaan.'

De Afrikaanse Mensenrechten Commissie

Samen met onze Liberiaanse zusterorganisatie SDI en mensen uit dorpen bij palmolieplantages en legden we misstanden vast: zoals landroof, ontbossing, geweld door plantagebewakers en het criminaliseren van boeren die hun land terug willen. De Afrikaanse Commissie voor Mensenrechten (ACHPR) zegde toe dat ze deze schendingen van mensenrechten aankaarten bij de Liberiaanse overheid en bedrijven.

In 2022 willen we nog vaker inzetten op klachten bij internationale instituten om de uitbreiding van industriële plantages tegen te gaan en activisten te beschermen.

Herstel van tropisch bos

Begin dit jaar wonnen we een aanklacht tegen palmoliebedrijf Golden Veroleum Liberia (GVL). GVL is een palmoliebedrijf dat al sinds 2012 onder vuur ligt vanwege grove mensenrechtenschendingen en milieuvervuiling. De uitspraak van de internationale klachtprocedure was helder: GVL moet het bos herstellen.

Verschillende Nederlandse banken, pensioenfondsen en Robeco financierden de afgelopen jaren de bedrijven die deze plantage beheren, terwijl ze wisten van de misstanden. PGGM verkocht gelukkig haar aandelen omdat ze onvoldoende verbetering zag in het duurzaamheidsbeleid.

Kameroen

Centre pour l'Environnement et le Développement (CED) is de Kameroenese zusterorganisatie van Milieudefensie. Ze zette zich in 2021 met succes in om de landrechten van dorpen formeel in de wetgeving te krijgen. De minister van Landbouw gaf aan dat hij deze collectieve rechten van groot belang vindt en hij stelt een werkgroep in om dit in de huidige herzieningen van de wetgeving mee te nemen.

CED pleitte ook voor een moratorium op nieuwe landconcessies voor landbouw en bosbouw. Daar was in de media veel aandacht voor. Daarnaast ondersteunde CED 145 mensen uit dorpen die schade ondervinden van een palmoliebedrijf. Zij willen in Frankrijk een rechtszaak aanspannen tegen de eigenaar.

Ghana

Friends of the Earth Ghana trainde in 2021 meer dan 40 leden van 6 lokale gemeenschappen in het Bia West en Juaboso-Bia district om de TIMBY-app te kunnen gebruiken. Met deze app kun je illegale praktijken in tropische bossen rapporteren met je mobiele telefoon. Deze 'bossenmonitors' gaven tientallen meldingen door aan de lokale autoriteiten over illegale houtkap. Naar aanleiding daarvan schroefde de overheid de patrouilles op en verminderde de illegale kap aanzienlijk.

Mozambique

We stelden aan de kaak dat de Nederlandse overheid fossiele uitbreidingsplannen in ontwikkelingslanden financiert met exportkredietverzekeringen (EKV's). Dit deden we samen met organisaties in de betrokken landen, en met Oil Change International, Both ENDS en FoE Europe.

Nederland gaf in 2021 meer dan een miljard euro exportsteun aan een groot gasproject in Cabo Delgado in Mozambique. Deze steun droeg niet alleen bij aan klimaatverandering maar leidde ook tot ernstige schendingen van mensenrechten: veel mensen raakten hun huis, land en bestaansmiddelen kwijt. Het geld dat het gasproject opbracht kwam terecht bij (inter)nationale elites en buitenlandse bedrijven.

Dit leidde in 2021 tot een bloedig conflict met zware gevechten tussen opstandelingen, het leger, huurlingen en buitenlandse troepen. Burgers werden op brute wijze vermoord, vrouwen en meisjes werden slachtoffer van extreem seksueel geweld en meer dan 800.000 mensen sloegen op de vlucht. Inmiddels heeft Total het gasproject stilgelegd, een maand nadat Nederland haar miljard aan exportsteun had toegezegd.

Al jaren waarschuwt Milieudefensie voor de gevolgen voor de bevolking en de impact op het klimaat. In 2021 voerden we een stevige campagne, samen met onze Mozambikaanse partner JA!, Friends of the Earth Europe, Both Ends en SOMO. In samenwerking met parlementariërs werden er in Nederland Kamervragen gesteld en er was kritische media-aandacht.

Ook dienden we een WOB-verzoek in. De eerste bevindingen deelden we met Kamerleden en de media. Hierdoor nam de politieke druk toe en besloot de staatssecretaris van Financiën eind 2021 dat er een onafhankelijk onderzoek moet komen naar EKV-goedkeuringen van meer dan 1 miljard. Dit onderzoek wordt in het derde kwartaal van 2022 aan de Tweede Kamer gepresenteerd.

Via ons WOB-verzoek haalde onze partner Friends of the Earth EWNl cruciale informatie op voor haar rechtszaak tegen de exportkredietverzekeraar UKEF rond het aardgasproject in Mozambique. Deze rechtszaak dient begin 2022.

Togo, Ghana, Uganda

Samen met Both ENDS en onze partners in Togo, Ghana en Uganda verzetten we ons tegen door EKV's gesteunde fossiele projecten in Afrika. Onze Afrikaanse partners maakten voorlichtingsmaterialen om burgers bewust te maken en zij legden contact met gelijkgestemde organisaties. Dit leidde tot de oprichting van ECA Watch Ghana.

Ook schreven onze Afrikaanse partners beleidsnota's die zij deelden met nationale beleidsmakers. Zo namen onze Ghanese partners, in samenwerking met het Ghanese

Ministerie van Wetenschap en Technologie, deel aan de pre-evenementen van de regering voor de klimaatconferentie in Glasgow.

Argentinië

Met onze partner OPSUR publiceerden we een kritische analyse van het nationale hernieuwbare energiebeleid. Hierbij focusten we op het delen van ervaringen van kleine en middelgrote hernieuwbare energie-initiatieven.

Colombia

Onze Friends of the Earth partner CENSAT werkte in 2021 verder aan het versterken en promoten van lokale initiatieven die een eerlijke omschakeling naar hernieuwbare energie bevorderen. Via online campagnes riepen ze lokale gemeenschappen op hun ervaringen op het gebied van eerlijk omschakelen te delen.

Europees bossenbeleid: Stop de Greenwash

Bedrijven moeten zich niet langer kunnen verschuilen achter certificeringssystemen. Certificering blijkt namelijk vaak een wassen neus. Op dit moment investeren bedrijven nog te vaak in sectoren die zeer schadelijk zijn. Denk bijvoorbeeld aan de palmolie-industrie waar kinderarbeid, ontbossing, landroof en geweld structurele problemen zijn. De Europese Commissie komt nu met een wetsvoorstel dat ervoor zorgt dat ontbossingsproducten worden geweerd. Ook in Nederland vindt de minister nu dat certificering niet voldoende is in de nieuwe wet voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). Dat is erg goed nieuws voor mens en milieu.

Verder toonden we met onderzoek aan dat de procedures rond RSPO-certificering (voor 'duurzame' palmolie) ook een wassen neus zijn. Hierover dienden we klachten in. De dorpen rond de palmolieplantages in Ivoorkust, Sierra Leone en Kameroen waren intensief betrokken bij dit onderzoek en spraken zich uit tegen de certificering van Socfin (een gigant in de palmolie-industrie) omdat de huidige praktijken hun rechten schenden en omgeving vernietigen.

Internationale strijd tegen ontbossing

We werkten ook op internationaal niveau aan het behoud van bossen en eerlijke energie. Zo riepen we in Nederland en Brussel de aanjagers van ontbossing en mensenrechtenschendingen ter verantwoording. Nederlandse banken en pensioenfondsen die palmoliebedrijven financieren bijvoorbeeld. Ook pleitten we voor bindende regels voor banken en het internationale bedrijfsleven. Zodat zij überhaupt geen foute investeringen meer kunnen doen.

Dit is mijn achtertuin

In 2021 gingen we door met het TIMBY-project. Samen met lokale bossenactivisten maakten we gebruik van de TIMBY-app (This Is My BackYard). Hiermee kun je makkelijk misstanden vastleggen en bewijs verzamelen om bedrijven ter verantwoording te roepen. Hoe? De app slaat de precieze locatie van het misstand op, met beeld en geluid. Friends of

the Earth Ghana behaalde hiermee zeer goede resultaten. In de Filipijnen werden met data over moorden en andere schendingen arrestatiebevelen uitgevaardigd en werd formeel onderzoek in gesteld.

Klacht tegen ING in behandeling

In 2020 werd onze klacht tegen ING, die we samen met onze zusterorganisaties in Indonesië en Liberia indienden, in behandeling genomen door het Nationaal Contactpunt van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). Onze eis: wij willen dat ING de OESO-richtlijnen naleeft, haar financiële banden verbreekt met 3 palmoliebedrijven en genoegdoening biedt aan gedupeerde lokale gemeenschappen.

De 3 palmoliebedrijven zijn verantwoordelijk voor grootschalige verwoesting van tropisch regenwoud (Noble), landroof (Bolloré) en kinderarbeid (Wilmar). ING weet al heel lang dat deze bedrijven de fout in gaan maar doet te weinig om deze misstanden te voorkomen.

De richtlijnen van de OESO geven aan hoe bedrijven zich horen te gedragen en moeten omgaan met mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie. Als het Nationaal Contactpunt oordeelt dat ING de OESO-richtlijnen niet naleeft, heeft dat grote gevolgen: de bank kan worden uitgesloten van handelsmissies, subsidies en overheidssteun in het buitenland. In 2021 voerden we achter gesloten deuren diverse gesprekken met ING, met het Nationaal Contactpunt als mediator. We verwachten dat het traject begin 2022 is afgerond.

Met onze klacht laten we zien dat bindende wet- en regelgeving voor financiële instellingen hoognodig is. De klacht is uniek omdat een bank voor het eerst wordt verweten dat het zélf bijdraagt aan misstanden in plaats van eraan gelinkt te zijn. Als dit erkend wordt, is ING ook verantwoordelijk voor genoegdoening aan de slachtoffers.

Een VN-verdrag voor bindende regels voor bedrijven

Grote internationale bedrijven kunnen vaak ongestraft de wet overtreden. Zij stelen bijvoorbeeld land, verjagen mensen en maken zich soms zelfs schuldig aan mishandeling en moord.

Samen met Friends of the Earth-groepen in Afrika, Latijns-Amerika, Azië en Europese en Nederlandse maatschappelijke organisaties pleiten we voor een ambitieus VN-verdrag met bindende regels voor het bedrijfsleven. Hoe? Door nationale overheden en de Europese Unie te beïnvloeden en daarmee hun standpunt richting de VN. Wij trokken in 2021 samen met IUCN NL, SOMO, Wo=men en ActionAid op om het VN-verdrag onder de aandacht te brengen van de Nederlandse en Europese politiek.

Europese Corporate Sustainability Due Diligence wet

Samen met Friends of the Earth-groepen en Europese en Nederlandse maatschappelijke organisaties pleit Milieudefensie voor een ambitieuze Europese Corporate Sustainability Due Diligence-wet die bedrijven verplicht risico's op mensenrechtenschendingen en

milieu- en klimaatschade in hun ketens te identificeren en te voorkomen. Ook moeten slachtoffers van schendingen toegang hebben tot een rechter en genoegdoening krijgen. We benaderden nationale overheden, het Europees Parlement en de Europese Commissie om de Europese Unie te beïnvloeden.

5. Ruim 40.000 veranderaars bij de Klimaatmars in Amsterdam

Niveau 1:

Op zaterdag 6 november, tijdens de VN-Klimaatop in Glasgow, demonstreerden wereldwijd honderdduizenden mensen voor een beter klimaatbeleid. De Klimaatmars in Amsterdam, met ongeveer 40.000 deelnemers, was daar een onderdeel van. Onze Operatie Klimaatgroepen, verspreid door het hele land, mobiliseerden deelnemers voor deze mars. Met een mooi opgetuigde wagen rond het thema Klimaatplicht (doorlinken naar niveau 2 van hoogtepunt 2), bordjes en banners van betrokken veranderaars en een versierde bakfiets om leden te werven, waren we goed zichtbaar.

De Klimaatmars liet zien dat er groot draagvlak is voor een stevig klimaatbeleid. En wellicht wisten we de Nederlandse afgevaardigden in Glasgow te beïnvloeden: 2 dagen na de Klimaatmars besloot Nederland om een einde te maken aan de overheidssteun voor fossiele brandstofprojecten in het buitenland.

Niveau 2:

Mensen die zich inzetten voor verandering - we noemen ze 'veranderaars' - zijn ons fundament, onze basis. Met hen maken we hét grote verschil. Daarom bouwen we aan een beweging van veranderaars, om samen de klimaatcrisis aan te pakken. Samen vormen zij onze verandermacht.

Met onze afdeling Bewegingsopbouw richten we ons op alle mensen die zich lokaal inzetten voor het klimaat: Operatie Klimaatgroepen, lokale afdelingen, lokale initiatieven en individuele leden. De afdeling Bewegingsopbouw ondersteunt deze veranderaars bij het organiseren van acties en biedt trainingen en advies.

Het Initiatievenloket

We geloven in samenwerken, verbinden en versterken op lokaal niveau want verandering komt uit de samenleving. Inspirerende initiatieven dreigen soms stuk te lopen door gebrek aan financiële middelen of kennis van organizing. Met het Initiatievenloket, voorheen het Groepenloket, geven we veranderaars het gereedschap in handen om het verschil te maken.

1. Het Fonds Lokale Initiatieven biedt financiële steun

Met het Fonds Lokale Initiatieven voorzien we lokale initiatieven van geld om lokaal invloed uit te oefenen. Als een groep een goed idee heeft om de wereld mooier te maken en de middelen ontbreken, komt zij in aanmerking voor een financieel

steuntje in de rug. Het plan moet lokaal worden uitgevoerd, kort en projectmatig zijn en aansluiten bij de doelen van Milieudefensie.

2. De juridische toolkit helpt groepen op weg

Soms wil een groep juridische stappen zetten maar weet zij niet hoe. Onze [online juridische toolkit](#) biedt dan uitkomst met informatie, tips en voorbeeldbrieven.

3. Trainingen geven gereedschap in handen

Bij het [trainingsloket](#) verzorgen we trainingen om lokale groepen op weg te helpen. Sinds 2021 hebben we een vast aanbod op het gebied van actievoeren en organizing. Daarnaast bieden we trainingen over de onderwerpen inclusiviteit, klimaatrechtvaardigheid en projectplanning. Ze worden gegeven door vrijwillige trainers met kennis van zaken. In 2021 gaven we maar liefst 33 trainingen aan groepen door het hele land. Met het vaste aanbod en de sterke trainerspool geven we een extra impuls aan de opbouw van onze verandermacht.

In 2021 ondersteunden we 17 lokale initiatieven met het Initiatievenloket. Bijvoorbeeld:

De Klimaatwake

De Klimaatwake vond plaats tijdens de formatie van het kabinet. Maar liefst 203 dagen en nachten lang hielden zo'n 800 mensen in estafettevorm de wacht. Eerst voor het Catshuis en later voor de Tweede Kamer. Er deden veel mensen mee die nooit eerder deelnamen aan klimaatacties.

Het klimaat vanuit inheems perspectief

We ondersteunden de Indigenous Liberation Manifestatie. Deze manifestatie leidde tot een nieuwe klimaatcoalitie, bestaande uit diverse milieu- en jongerenorganisaties, die wil dat klimaatrechtvaardigheid en de rechten van inheemse volkeren een grotere plek krijgen in de milieubeweging.

Caring Farmers

De Caring Farmers is een samenwerkingsverband tussen Nederlandse boeren. Zij lieten in 2021 tijdens Foodcamps zien hoe je op een natuur-inclusieve manier kunt boeren, met oog voor dierenwelzijn en behoud van biodiversiteit.

Parking Day

Parking Day wordt jaarlijks georganiseerd door de Klimaatcoalitie in Delft. Voor 1 dag namen de deelnemers zoveel mogelijk parkeerplekken in gebruik om er een stukje groen of speelplaatsje van te maken. Het doel? Mensen laten nadenken over hoe de publieke ruimte ingericht kan worden met minder auto's.

Successen van onze lokale afdelingen

Onze [lokale afdelingen](#) waren in 2021 actief op diverse terreinen. Zo deden bijvoorbeeld 10 afdelingen mee met het Klimaatalarm en zetten 15 afdelingen zich in om mensen te mobiliseren voor de Klimaatmars in november. Daarnaast zijn 7 afdelingen sinds vorig jaar

aangesloten bij een lokale Klimaat Crisis Coalitie en wordt lokaal steeds meer samengewerkt met andere milieugroepen én met onze eigen Operatie Klimaatgroepen. Hierdoor ontstaat extra slagkracht.

Ook boekten lokale afdelingen juridische successen:

Rechtszaak gewonnen in Drenthe

In juni 2021 behaalde de [lokale afdeling Westerveld](#) een groot juridisch succes. Een lelieteler wilde zijn kwekerij, gelegen naast het beschermde natuurgebied Holtingerveld, uitbreiden. De rechter oordeelde dat telers voortaan een vergunning nodig hebben als zij bestrijdingsmiddelen willen inzetten in de buurt van Natura 2000 gebieden. Zij moeten aantonen dat zij deze gebieden niet aantasten. Andere natuurgebieden in Nederland hebben hier dus ook profijt van!

Niet schaatsen in de zomer

In november 2021 stelde de rechtbank Noord-Holland de [lokale afdeling Haarlem](#) deels in het gelijk. De afdeling wil niet dat de Haarlemse ijsbaan open is in de zomer omdat het maken van ijs dan veel energie kost. Dankzij hun volhardende inzet is de ijsbaan nu in de zomer gesloten.

Niet bouwen in de uiterwaarden van Arnhem

Al jarenlang verzet de [lokale afdeling Arnhem](#) zich tegen de komst van 430 woningen in uiterwaardengebied Stadsblokken-Meinerswijk. De Raad van State besloot in 2021 om de Stichting Advies Bestuursrecht (STAB) in te schakelen. Deze stichting geeft advies over de waterveiligheid. Een stap in de goede richting met ook gevolgen voor andere bouwplannen op kwetsbare plekken nabij water.

Het Veranderaarsplatform

In 2020 lanceerden we het [Veranderaarsplatform](#), een online community voor veranderaars uit het hele land: om kennis en ervaring uit te wisselen, elkaar te inspireren en samen te werken. Het platform groeide van 0 naar meer dan 1900 leden. Gemiddeld zijn er ongeveer 70 betrokken gebruikers per maand op het platform.

Het platform lijkt nog niet definitief te zijn doorgebroken. Hoewel de potentie helder is, weten veranderaars vaak nog niet hoe ze het platform effectief kunnen gebruiken. We hebben hier onderzoek naar gedaan en in 2022 gaan we met de uitkomsten aan de slag. We focussen ons (nog) meer op de gebruikersbehoefte en er komt een kritische evaluatie.

Ledencongressen

In 2021 organiseerden we 2 online ledencongressen om elkaar te leren kennen, te inspireren en gezamenlijk de koers van Milieudefensie te bepalen. Beide keren brachten meer dan 1100 leden hun stem uit, waardoor het totaal aantal uitgebrachte stemmen in 2021 zelfs iets hoger lag dan in 2020. Rond de 200 mensen namen deel aan beide ledencongressen.

Plannen voor 2022:

- Online stemmen blijft ook na corona mogelijk, omdat wij zien dat hiervoor veel animo is.
- Het ledencongres wordt hybride: zowel online als offline kunnen leden meedoen.
- We linken de ledencongressen meer aan onze campagnes en activiteiten van lokale groepen.

Lokale afdelingendag

Op 30 januari 2021 organiseerden we de lokale afdelingendag. Door corona was de bijeenkomst online. Er waren 11 verschillende afdelingen aanwezig en zij wisselden kennis en ervaringen uit. Ook keken we naar de samenwerking tussen Operatie Klimaatgroepen en de lokale afdelingen.

Webinars

Verspreid over het jaar organiseerden we 7 webinars voor veranderaars, over de onderstaande onderwerpen:

1. pesticidengebruik bij Natura 2000 gebieden
2. klimaatimpact van vlees- en zuivelmultinationals
3. opvolgavond gasvrij wonen
4. ontbossing door illegale houtkap
5. klimaatrechtvaardigheid vanuit inheems en dekoloniaal perspectief
6. klimaatrechtvaardigheid vertaald naar landbouw en voedsel
7. overstromingsgevaar en het bouwen van huizen.

Operatie Klimaat

Voor en na de zomer werkten we met vrijwilligers op kantoor die de Operatie Klimaatgroepen ondersteunden. Zij maakten het mede mogelijk dat:

- de actie Klimaatalarm tot stand kwam,
- 10 groepen meededen met de Van-Vervuiler-naar-Formatie-fietstocht. Deze groepen hingen bij 11 vervuilers een groot spandoek op.
- de Operatie Klimaatgroepen betrokken waren bij de mobilisatie voor de Klimaatmars.
- Operatie Klimaatgroepen grote vervuilers adopteerden tijdens de start van de bedrijvencampagne.

De vrijwilligers hebben geweldig werk verzet. Toch willen we dit in 2022 anders doen. Het opgebouwde contact met lokale veranderaars gaat namelijk deels verloren met het vertrek van deze kantoorvrijwilligers.

Bouwen aan een sterke verandermacht

In 2021 werkten we aan het opzetten van een nieuw multidisciplinair team binnen de afdeling Bewegingsopbouw: het team Activiteiten. Dit team ondersteunt Operatie Klimaatgroepen en haakt aan bij actuele campagnes om de activiteiten vorm te geven. Ook werkt het team samen met andere organisaties in de Nederlandse klimaatbeweging, zoals de Klimaatcrisis Coalitie.

Milieudefensie zet in op organizing. We ondersteunen mensen in het land die de leiding nemen om veranderingen voor elkaar te krijgen. We helpen hen bij het vormen van een groep en ondersteunen hen om effectief actie te voeren. Organizers op kantoor hebben direct contact met de groepen in het land. Daarnaast organiseren zij verschillende bijeenkomsten en trainingen:

- maandelijkse bijeenkomsten voor onze lokale organizers/leiders van groepen,
- maandelijkse organizers- en instaptrainingen voor nieuwe veranderaars,
- 6-wekelijkse campagnebijeenkomsten voor alle veranderaars over strategie en campagnevoeren in het algemeen.

Fair Future Generators

[Fair Future Generators](#) is een initiatief van Milieudefensie en onze jongerenafdeling [Jongeren Milieu Actief](#) waarbij jongeren vorm geven aan hun maatschappelijke diensttijd met een project rond klimaatrechtvaardigheid. Deze diensttijd wordt ingevuld bij Milieudefensie of een collega-organisatie elders in het land.

In 2021 organiseerden we 6 trajecten van 4 maanden. Daar deden 95 jongeren aan mee, in de leeftijd van 18 tot 28 jaar. Elk traject startte met een trainingsweekend waarin deelnemers trainingen volgden op het gebied van inclusiviteit en organizing. De kennis en vaardigheden die ze opdeden, pasten ze toe in hun project: bijvoorbeeld bij het maken van een communicatieplan voor een campagne of bij het aanleggen van een voedselbos. We organiseerden ook inspiratie-meet-ups met andere groepen van Milieudefensie. Zo gaven we deelnemers een handelingsperspectief voor na hun deelname aan Fair Future Generators.

Een diverse groep jongeren

Bij Fair Future Generators willen we dat álle jongeren zich welkom voelen. Zo richten we ons bij de werving op jongeren met een migratie-achtergrond en jongeren van buiten de klimaatbeweging. Door te benadrukken dat we inclusief willen zijn, trekken we ook jongeren aan die op zoek zijn naar ontwikkelingskansen in een veilige omgeving: LHBTI+-jongeren bijvoorbeeld, en jongeren die problemen hebben met hun mentale gezondheid. In 2022 gaan we door met Fair Future Generators en dan hopen we een nog grotere diversiteit aan deelnemers te bereiken.

6. Geen biobrandstof meer uit palm- en sojaolie

Niveau 1

In mei 2021 werd een wet aangenomen die biobrandstof uit palmolie en sojaolie vanaf 1 januari 2022 wettelijk uitsluit. Dat is ontzettend goed nieuws voor de mensen, de bossen en het klimaat. Voor de aanleg van sojavelden en palmolieplantages wordt namelijk regenwoud gekapt. Hierdoor is brandstof uit deze grondstoffen 2 tot 3 keer slechter voor het klimaat dan fossiele brandstof. We zijn erg blij dat onze publiekscampagne, samen met onze lobby richting de politiek, heeft gewerkt.

Lees alles over onze lobbysuccessen: Niveau 2:

Onze inhoudelijk medewerkers lobbyen met volharding bij overheid en bedrijfsleven om onze doelen te bereiken. Dat werkt zo: met onze publiekscampagnes maken we zichtbaar waar we voor staan en bouwen we draagvlak op. Vervolgens voeren de inhoudelijk medewerkers achter de schermen stevige lobbygesprekken om onze inzet te verankeren op beleidsniveau.

In 2021 behaalden we verschillende lobby-successen. Hieronder belichten we er een aantal:

Klimaat op 1 tijdens de verkiezingen

Tijdens onze verkiezingscampagne wilden we de politieke partijen bewegen tot een stevig klimaatbeleid én dat klimaatrechtvaardigheid werd opgenomen in het regeerakkoord. Dat deden we met een publiekscampagne (zie hoogtepunt 3) én met lobby achter de schermen, ook tijdens de formatie. Door onze inzet was klimaat een belangrijk thema bij de verkiezingen en namen de coalitiepartijen onze uitgangspunten op in het coalitieakkoord met de volgende zin: 'We zorgen ervoor dat iedereen mee kan doen, de vervuiler betaalt en dat niemand achterblijft.'

De Eerlijke Klimaatagenda

Op initiatief van Milieudefensie samen met werkgevers-, vakbond-, klimaat- en jongerenorganisaties is [de eerlijke Klimaatagenda](#) opgesteld. Het is een concreet plan voor klimaatoplossingen gericht op mensen met een lager inkomen, op het gebied van omscholing, woningisolatie, duurzame mobiliteit en vergroening. De Eerlijke Klimaatagenda is aangeboden aan de formateur en de politieke partijen. [Ook is de Eerlijke klimaatagenda doorgerekend](#) om de economische impact te bepalen van de investeringsplannen voor een eerlijke klimaattransitie.

Warmtefonds

De overheid moet ervoor zorgen dat kwetsbare huishoudens niet de dupe worden van gestegen gasprijzen. Wie in een tochtig huis woont, betaalt zich blauw. Dat moet anders. Daarom riepen we samen met de FNV en de Woonbond in een [gezamenlijke brief](#) op om

huishoudens in energie-armoede beter te helpen. Ook vroegen wij om een warmtefonds in te stellen om iedereen te laten profiteren van een warm huis. Het warmtefonds is er gekomen om bij te dragen aan het oplossen van energiearmoede in Nederland.

Het recht op protest

We stuurden samen met 4 andere organisaties die zijn aangesloten bij het Klimaatalarm [brieven aan de burgemeesters om het recht op protest te verzekeren](#). Deze brieven waren aanleiding voor diverse gesprekken over wat er in tijden van corona wel en niet mogelijk was bij fysieke acties en protesten.

Verduurzaming van de industrie

Het afgelopen jaar schreven we meerdere lobbybrieven en hadden we gesprekken met politici en ambtenaren over het achterblijven van de verduurzaming van de industrie in Nederland. Zo schreven we een [brief](#) aan de Tweede Kamer en de minister van Economische Zaken en Klimaat op om vaart te maken met het vergroenen van de staalfabriek van Tata in IJmuiden. Niet door middel van CO₂-opslag, maar door zo snel mogelijk over te schakelen op groene waterstof. Door de verhoogde druk op Tatasteel besloot de grootste vervuiler van Nederland voor het plan te gaan om te verduurzamen met groene waterstof.

Milieudefensie en 10 mkb-branches organisaties trokken aan de bel om de zware industrie eerlijk de rekening te laten betalen voor verlaging van de eigen CO₂-uitstoot. [Per brief](#) aan informateur Hamer pleiten we ervoor dat het mkb niet langer opdraait voor de kosten van de vergroening van de zware industrie. In het coalitieakkoord is 'de vervuiler betaalt' opgenomen. Op dit moment wordt verder uitgewerkt hoe dit er precies uit gaat zien, bijvoorbeeld via andere regels voor energiebelasting en verscherping van de CO₂-heffing.

Geen kankerverwekkende benzine meer naar Afrika

In 2021 eiste de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) dat het exporteren van kankerverwekkende brandstoffen naar Afrika zo snel mogelijk stopt. Al in 2016 kaartte Milieudefensie dit probleem aan bij de politiek. Nederlandse bedrijven als Shell en Vitol exporteren brandstoffen naar Afrika die soms wel 400 keer zoveel kankerverwekkende stoffen bevatten dan binnen Europa is toegestaan. Door giftige stoffen 'weg' te mengen in brandstoffen verdienen bedrijven als Shell letterlijk geld met de verkoop van gevaarlijk afval. Dat dit eindelijk wordt verboden, is geweldig nieuws.

Gemeenteraadsverkiezingen

We zitten midden in de klimaatcrisis. Er moet heel snel, heel veel gebeuren. En juist gemeenten hebben daarin een belangrijke taak. Zij voeren voor een groot deel de wetten uit die landelijk en in Europa zijn gemaakt. Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen hebben wij [een brief verstuurd met ideeën en adviezen voor een duurzame en groene gemeente](#). We kregen veel positieve reacties van politieke partijen die punten hebben overgenomen in hun verkiezingsprogramma's.

Krimp van de luchtvaart

Het is tijd dat de luchtvaart in Nederland krimpt, maar zover is het helaas nog niet. Samen met andere organisaties [blijven we scherp op het luchtvaartbeleid](#). Zo [geven we mee](#) dat bijmengen van biobrandstoffen en kerosine gemaakt van stroom (E-Kerosine) niet de gedroomde oplossing is voor verduurzaming van de luchtvaart. Ook leveren we kritiek op meetmethodes en hebben we eraan bijgedragen dat Lelystad Airport (nog) niet in gebruik is.

Tot slot lieten we in een [studie zien dat we de wooncrisis kunnen aanpakken door Schiphol te verkleinen](#). Deze studie werd regelmatig aangehaald in de Tweede Kamer.

7. We zijn financieel gezond

CIJFERS 2021

Milieudefensie is financieel gezond. De groei van de inkomsten zet door (+8,9%) en we sluiten 2021 af met een positief resultaat voor bestemming van € 40.151 en na resultaatbestemming is het saldo € 271.704 negatief. Dit is bijna €172.000 meer dan de begroting 2021 van € 100.000 negatief. Het negatieve resultaat komt ten laste van de continuïteitsreserve. Deze reserve bedraagt daarmee ca. 130% van het minimale bedrag van €2 mln dat werd vastgesteld op basis van de risicoanalyse najaar 2020.

Waar komt een donatie van 1 euro terecht?

Van elke ontvangen euro in 2021 hebben we 92 cent direct aan onze doelstellingen besteed (incl. baten van alliantiepartners). Een uitleg over de exacte besteding vind je in de jaarrekening.

Baten van overheidssubsidies

Milieudefensie financiert haar activiteiten voor een deel uit langlopende subsidies van de overheid. De besteding van deze subsidies valt uiteen in 3 delen:

1. Activiteiten bij Milieudefensie. Bedrag in 2021: €2.498.879.
2. Activiteiten bij overige partners (vooral Friends of the Earth-groepen) waarmee samen de subsidie is verkregen. Bedrag in 2021: €2.184.920.
3. Activiteiten bij alliantiepartners: Milieudefensie is penvoerder van de alliantie GLA (Green Livelihoods Alliance) en ontvangt het hele bedrag. Dit wordt verdeeld met de andere alliantiepartners. Bedrag in 2021: €6.145.079.

Een groot deel van de uitvoering van subsidies vindt dus plaats bij partners, buiten Milieudefensie. De financiering van de activiteiten die plaatsvinden bij Milieudefensie in Nederland is het beste te analyseren als we de categorieën 2 en 3 buiten beschouwing laten. Daarmee komt het aandeel overheidsfinanciering in de totale baten van Milieudefensie excl. partners op 20%, zie onderstaande diagram.

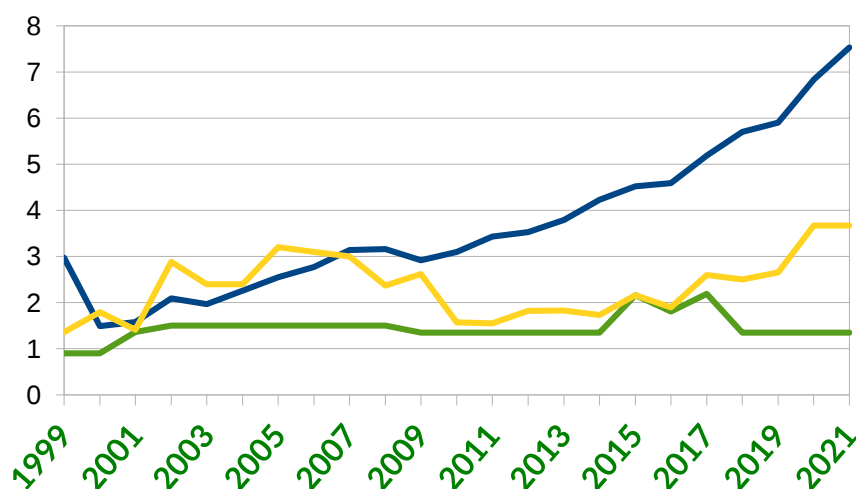

Niveau 2: Successen van Fondsenwerving

De inkomsten uit fondsenwerving groeiden

Onze leden en donateurs maakten ons in 2021 blij met een bedrag van 7,5 miljoen euro. Dat is een stijging van maar liefst 10% ten opzichte van vorig jaar. De inkomstengroei kwam voornamelijk door de stijging van het aantal leden, en doordat zij hun bijdrage verhoogden. Daarnaast waren er veel extra giften voor de Klimaatzaak tegen Shell.

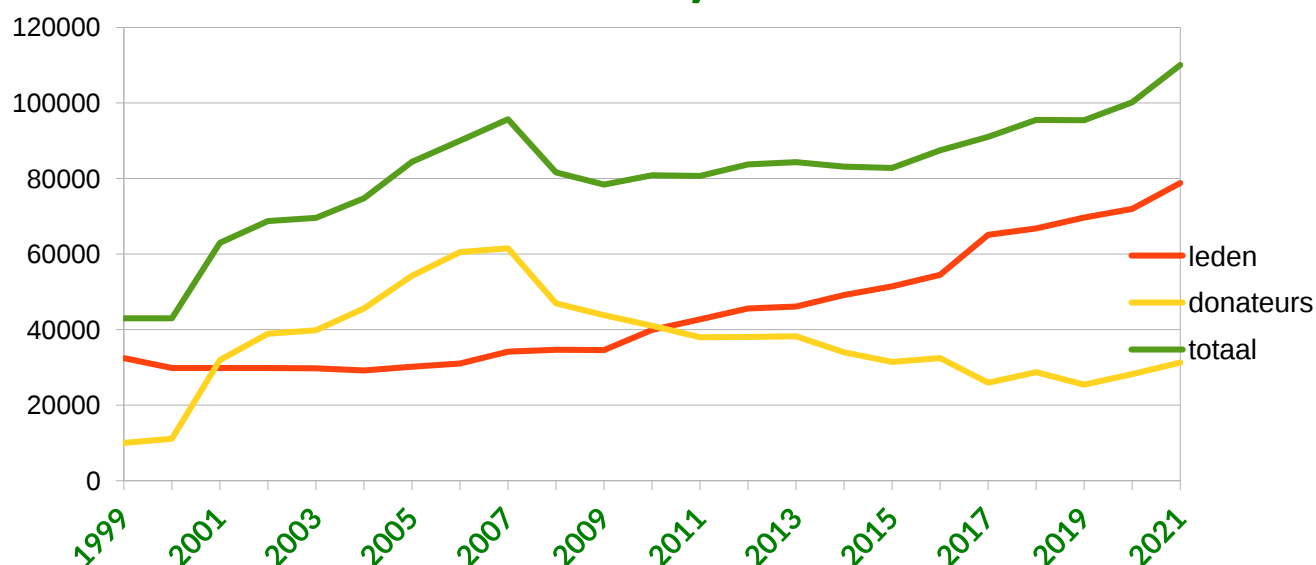
Inkomsten (in miljoen euro)

Aantal leden en donateurs

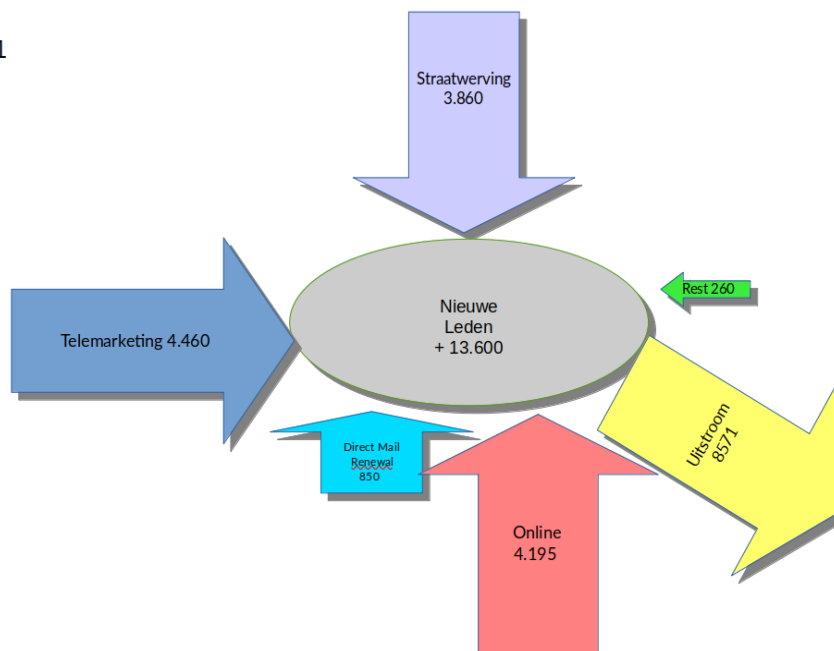
Eind 2021 steunden 78.819 leden (2020: 73.373) en 31.259 donateurs (2020: 29.406) ons. Het totaal aantal leden en donateurs groeide daarmee tot boven de 110.078 (2020: 102.779).

Aantal leden / donateurs

Er werden in 2021 13.500 mensen lid. Jarenlang werden de meeste mensen lid via straatwerving maar in 2021 was dat anders: er deden veel mensen mee aan petitie zoals 'Hoe geef jij onze aarde door?' en het Jongeren Klimaatmanifest. Deze mensen vroegen we via telemarketing om lid te worden. Het aantal online geworven leden steeg spectaculair. Met name na het winnen van de Shell Klimaatzaak in mei werden veel mensen online lid.

2021

Bijzondere giften

De inkomsten uit nalatenschappen waren minder dan begroot, € 124.000 (2020: € 430.000). Waar bij andere natuur- en milieuorganisaties het aandeel nalatenschappen gemiddeld 20% van de fondsenwervende inkomsten is, is dit bij ons in 2021 2%. Er is dus veel potentie om te groeien.

Steeds meer mensen, maar ook stichtingen en bedrijven, doneren grotere bedragen. Dit jaar ontvingen we 70 giften groter dan € 2.000, met een totale waarde van € 400.000. Daarnaast sluiten steeds meer mensen een periodieke schenkingsovereenkomst af. Inmiddels zijn dat ruim 2.000 mensen, die gezamenlijk een bedrag schenken van € 500.000.

Loyaliteit

In 2021 werden 13.500 mensen lid, maar ook hebben 8.500 mensen hun lidmaatschap stopgezet. Met ons loyaliteitsprogramma streven we ernaar om de laatstgenoemde groep te verkleinen.

In 2021 werkten we weer hard aan ons loyaliteitsprogramma. Met dit programma proberen we (nieuwe) leden en donateurs langdurig aan ons te binden: door ze een warm welkom te heten, te betrekken bij wat we doen en te waarderen voor hun bijdrage. Daarnaast werkten we in 2021 aan de ontwikkeling van een voordelenprogramma voor onze veranderaars. Ook blijven we inzetten op *winback*, het 'terugwinnen' van mensen die eerder lid waren. Uit verschillende analyses in 2021 blijkt dat het inzetten op winback succesvol is op de lange termijn.

Het loyaliteitsprogramma begint zijn eerste vruchten af te werpen. Mensen die deelnamen aan een waarderingscampagne bleken zich meer verbonden te voelen en blijven daardoor naar verwachting langer lid of donateur.

Daarnaast deden we in 2021 meerdere onderzoeken op het gebied van loyaliteit. We zien dat onze CSS-score (Charity Support Score) ten opzichte van 2020 weer flink is gestegen. De CSS-score laat een mooie stap vooruit zien. Het effect van het winnen van de Klimaatzaak tegen Shell - en de impact die we daarmee hebben gemaakt - is duidelijk terug te zien in diverse scores in het loyaliteitsonderzoek.

We zijn heel blij met deze uitkomst want het werven van leden op straat stond ook dit jaar door corona onder druk. Onze focus op het behoud van leden en donateurs is daarom extra belangrijk. In 2022 gaan we verder met het opzetten en uitvoeren van diverse loyaliteitsprojecten. Milieudefensie bestaat in 2022 50 jaar, een prachtige aanleiding om stil te staan bij al onze veranderaars en hen in het zonnetje te zetten. We gaan in het kader van ons 50-jarig jubileum mooie dingen op het gebied van loyaliteit doen.

De belangrijkste resultaten en de gehanteerde fondsenwervende methoden staan verder beschreven in onze jaarrekening.

Over Milieudefensie

Hoe geef jij onze aarde door?

Dat is de belangrijkste vraag van dit moment. Want het moet nu gebeuren. Om te voorkomen dat de klimaatcrisis uit de hand loopt, moeten grote vervuilers en de politiek nú aan de slag. Maar uit zichzelf doen ze dat niet.

Het komt dus op ons aan! Op iedereen die zich zorgen maakt over klimaatverandering en daar wat aan wil doen. Maar in je eentje begin je niet veel. Daarom brengt Milieudefensie mensen samen en maakt daar een krachtige beweging van. Samen spreken we de ceo's van de grote vervuilers aan, en premier Rutte en andere politici. Wat doen zij om de aarde beter door te geven? En doen ze dat op een rechtvaardige manier?

Samen zijn we een 'verandermacht' en zijn we sterker dan grote vervuilers en treuzelende politici. Dat hebben we laten zien met onze historische overwinning in de rechtszaak tegen Shell. En dat laten we zien door nog eens 29 grote vervuilers aan te pakken.

Een goed leven voor ons allemaal op een gezonde aarde is mogelijk. Maar vanzelf gaat het niet. Daarom hebben we jouw steun ook nodig. Hoe geef jij onze aarde door? [Sluit je aan bij Milieudefensie en doe mee.](#)

Milieudefensie: al 50 jaar supporter van veranderaars

Wij geloven in de kracht van mensen. Als mensen samenwerken kunnen ze de wereld veranderen. Dankzij de steun van meer dan 200.000 mensen in het hele land is Milieudefensie uitgegroeid tot de meest invloedrijke klimaatorganisatie van Nederland. **In 2022 vieren we het 50-jarig bestaan van onze vereniging.**

De mensen van het eerste uur zagen dat het de verkeerde kant opging met het milieu. Daarom werd in 1971 de Raad voor Milieudefensie opgericht. Deze zelfbenoemde raad adviseerde de overheid en bedrijven over wat er mis was en nodig moest veranderen. Het is de tijd van het spraakmakende Rapport van de Club van Rome, Grenzen aan de groei. Maar invloed kreeg Milieudefensie pas echt toen we een vereniging werden met actief betrokken mensen. Dat gebeurde in december 1972. En dat vieren we!

[>Hier lees je meer over onze roemrijke geschiedenis](#)

Onze verandermacht

Hoe staat het met onze Verandermacht? Zijn we met onze successen al van 200.000 naar 300.000 veranderaars gegroeid?

Waar staan we?

Even het verleden opfrissen. Om een beter beeld te krijgen van hoeveel mensen Milieudefensie steunen hebben we in 2019 het begrip 'Verandermacht' geïntroduceerd. Dat zijn de mensen die ons in de afgelopen 12 maanden met tijd of geld hebben gesteund. We maken daar ook nog een onderverdeling in, van mensen die ons heel actief ondersteunen tot mensen die incidenteel steunen, door bijvoorbeeld een petitie te ondertekenen, of met een losse donatie. Die onderverdeling noemen we betrokkenheidsniveaus.

Op 1 januari 2021 stond de teller van de verandermacht op 181.664, een jaar later, op 1 januari 2022 op 175.279. Tussendoor (in april) heeft de teller op bijna 220.000 gestaan. Er is nu dus een flinke daling gaande, zelfs in deze succesvolle tijden. In de onderstaande grafiek zie je de ontwikkeling van de verandermacht gedurende het laatste jaar.

Is die daling zorgelijk?

Ja en nee, de daling zat in de lijn der verwachting. Mensen tellen 12 maanden mee in de verandermacht. Als iemand een jaar geleden instroomde, en daarna niet meer actief was, dan stroomt die persoon automatisch weer uit de verandermacht.

Veel van de petitietekenaars laten geen contactgegevens achter, waardoor wij ze niet meer direct kunnen informeren over hoe ze ons kunnen blijven steunen. Dan is het voorstelbaar dat deze mensen niet op de hoogte zijn dat ze weer opnieuw met ons mee kunnen doen.

En als je de grafiek beter bekijkt, dan zie je dat het aantal mensen dat ons structureel steunt (Bijdragers en Eigenaren) niet daalt maar stabiel blijft. En dat is goed nieuws, deze groep zal ons ook in 2022 weer steunen, om samen met ons de klus te klaren.

Maar de grafiek is ook een waarschuwing. Veel van de mensen die ons structureel gaan steunen als bijdrager, komen als supporter met ons in contact. Een daling van het aantal supporters verkleint dus de kans om makkelijk mensen te vinden die ook structureel onze beweging willen versterken. We hebben er dus baat bij een grote groep supporters in de verandermacht te hebben. Om draagvlak aan te tonen, en om betrokken structurele bijdragers te vinden.

Hoe nu verder?

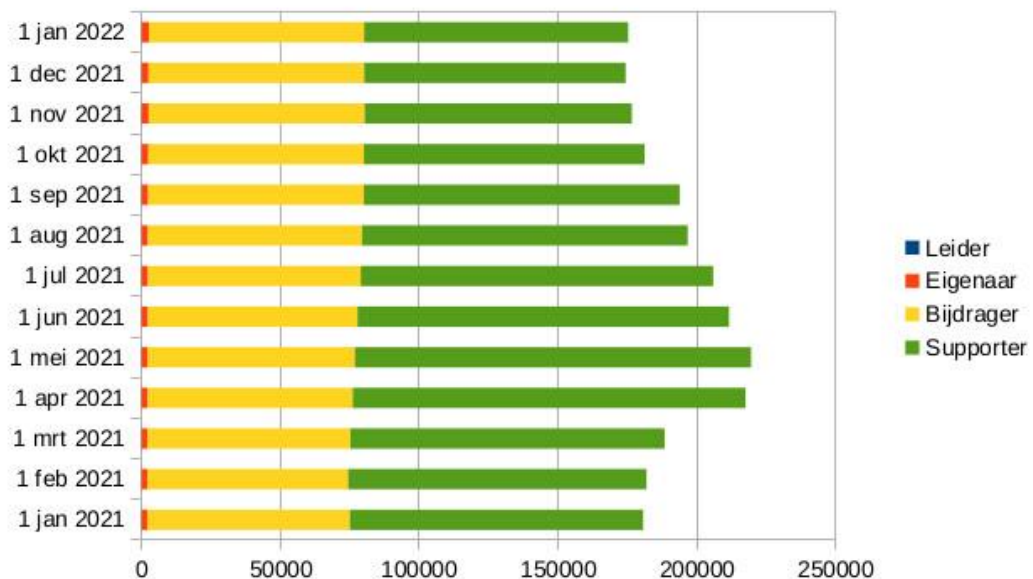
De verandermacht is een mooie indicator: hoeveel mensen zijn actief in onze beweging. En het geeft bovendien een globaal beeld in welke mate mensen betrokken zijn bij ons werk: eenmalig of juist structureel, of bijvoorbeeld juist heel intensief in tijd. Het geeft ons ook de kans deze mensen te benaderen op een manier die beter past bij hun mate van betrokkenheid.

Het is echter geen geschikte indicator waarmee teams hun werk snel kunnen bijsturen. Daar gebruiken ze andere indicatoren voor zoals bijvoorbeeld de Key Results en het campagne dashboard.

Maar op de achtergrond blijven we de Verandermacht natuurlijk wél monitoren, zodat we zicht houden op hoeveel mensen de afgelopen 12 maanden actief betrokken zijn als veranderaar.

Overzicht van ontwikkeling aantallen in betrokkenheidsfases Milieudefensie

We hebben in april 2019 een nulmeting gedaan voor de betrokkenheidsfases. De verandermacht telde toen 124,069 mensen. Op 1 januari 2022 staat de teller op **175279**. Onderstaande grafiek en tabel geeft een indruk van hoe de verandermacht zich de afgelopen maanden heeft ontwikkeld.

Een deel van de content van het jaarverslag wordt rechtstreeks op onze website aangeboden. In deze platte tekstversie van het jaarverslag zijn deze stukken opgenomen als bijlagen:

Meer informatie:

- > **Bijlage 1:** Servicelijn [link naar <https://milieudefensie.nl/contact/onze-servicelijn>]
- > **Bijlage 2:** Klachten <https://milieudefensie.nl/contact/klacht>
- > **Bijlage 3:** Sociaal beleid [link naar <https://milieudefensie.nl/over-ons/sociaal-beleid>]
- > **Bijlage 4:** Sociaal jaarverslag [link naar <https://milieudefensie.nl/actueel/sociaal-jaarverslag-2021.pdf>]
- > **Bijlage 5:** Milieudefensie en integriteit
[\[https://milieudefensie.nl/actueel/milieudefensie_integriteit2020.pdf\]](https://milieudefensie.nl/actueel/milieudefensie_integriteit2020.pdf)
- > **Bijlage 6:** Gedragscode [\[https://milieudefensie.nl/over-ons/gedragscodes-en-meldingsprocedure-vereniging-milieudefensie-dec-2021.pdf\]](https://milieudefensie.nl/over-ons/gedragscodes-en-meldingsprocedure-vereniging-milieudefensie-dec-2021.pdf)
- > **Bijlage 7:** Vereniging en bestuur (inclusief bestuursverslag 2019)
<https://milieudefensie.nl/over-ons/vereniging-en-bestuur>
- > **Bijlage 8:** Directieverslag <https://milieudefensie.nl/actueel/directieverslag-2021.pdf>
- > **Bijlage 9:** Risicomanagement [link naar webpagina:
<https://milieudefensie.nl/actueel/risicomanagement-milieudefensie.pdf>]
- > **Bijlage 10:** Intern milieubeleid [link naar webpagina: <https://milieudefensie.nl/over-ons/intern-milieubeleid>]

Deze onderwerpen vind je alleen op onze website

- > Ons verhaal [link naar <https://milieudefensie.nl/actie/ons-verhaal/hoe-geef-jij-onze-aarde-door>]
- > Lokale Afdelingen [Link naar <https://milieudefensie.nl/lokaal>]
- > CBF [link naar <https://milieudefensie.nl/over-ons/cbf>]
- > ANBI [\[https://milieudefensie.nl/over-ons/milieudefensie-en-anbi\]](https://milieudefensie.nl/over-ons/milieudefensie-en-anbi)
- > Ons internationale netwerk [link <https://milieudefensie.nl/over-ons/ons-internationale-netwerk>]
- > Jongeren Milieu Actief (JMA) [link naar <https://jma.org/>]
- > Nationale Postcode Loterij [link naar <https://milieudefensie.nl/actueel/wij-zijn-blij-met-de-structurele-steun-van-de-nationale-postcode-loterij>]

Bijlage 1

Servicelijn

Karen, Maud en Edmée van onze Servicelijn staan van maandag tot en met donderdag voor je klaar om al jouw vragen over Milieudefensie te beantwoorden.

Succesvol Milieudefensie

De uitspraak in de 2 Shell rechtszaken heeft ook bij de Servicelijn voor een merkbare groei gezorgd. Niet alleen komen er veel felicitaties en nieuwe leden bij ons binnen. Ook weten mensen ons te vinden voor informatie over allerlei andere milieuproblemen. Dit varieert van de plastic stickertjes op fruit tot een nieuw te bouwen megastal bij mensen in de buurt. Niet persé onderwerpen waar Milieudefensie actie op voert of expertise over in huis heeft. Bij de Servicelijn kunnen we goed doorverwijzen naar organisaties die hier meer van weten.

Veel contactmomenten

In 2021 handelden we 2516 telefoontjes en 29.509 mails af. Ook kwamen er nog 23 papieren brieven binnen. We geven informatie over campagnes en acties van Milieudefensie en beantwoorden vragen over het lidmaatschap.

In drukke tijden kan het even duren, maar we streven naar een antwoord binnen 3 dagen.

Corona

2021 is alweer het tweede coronajaar. Wij zijn flink gewend geraakt aan het werk vanuit huis. Vragen afhandelen (hetzij via telefoon, hetzij via e-mail) vereist de zogenaamde 'meldkamer oren'. Het ongemerkt meeluisteren met een telefoongesprek dat je collega aan het voeren is. Als je bij elkaar op de kamer zit dan kun je hier makkelijk en snel input op leveren. Of je bespreekt samen de vragen die per mail binnen komen.

Door het thuiswerken kwam deze toegevoegde waarde wat in de knel. We lossen dit op door een paar uur per dag online bij elkaar te zijn. Op die manier kunnen we makkelijker een vraag stellen, een voorstel doen, een tip geven. En natuurlijk ook 'gezamenlijk' een kop thee drinken.

Heb je vragen of opmerkingen over het werk van Milieudefensie? Laat het ons weten via het [online formulier](#).

Je kunt ons ook bellen: 020 6262 620 van maandag t/m donderdag van 09.30 uur tot 16.30 uur

Klachten bij Milieudefensie

In totaal zijn er in 2021 zo'n 111 klachten binnen gekomen. Deze zijn allemaal naar tevredenheid afgehandeld. Vaak gaat het meer over een kritische opmerking dan echt een klacht. Klachten over onze werving voeren nog steeds de boventoon. Werving voor financiële steun is erg belangrijk voor Milieudefensie, omdat financiële steun ons bestaansrecht geeft. Dat er klachten over binnen komen is begrijpelijk. Gelukkig gaat het hierbij meestal over de werving zelf en niet over de inhoud van de gesprekken, telefonisch of op straat, of de toon van het giftverzoek, per brief of per e-mail.

AVG

Eén keer heeft iemand gebruik gemaakt van 'recht op inzage'. We kunnen melden dat we de wijzigingen van de Telecom-wet van afgelopen zomer (optin voor telefoon) volgens de nieuwe regels uitvoeren.

Inhoudelijk

Er komen met enige regelmaat verzoeken binnen om een heel dringend milieuprobleem op te pakken. Milieudefensie heeft gekozen voor focus op klimaatrechtvaardigheid en kan hier in de meeste gevallen, als het om problemen gaat die buiten deze focus vallen, niet op ingaan. Mensen kunnen daar teleurgesteld op reageren. Denk bijvoorbeeld aan onderwerpen als windmolens, biomassa en overbevolking.

Werving

Een veel voorkomende klacht is dat mensen het als niet prettig ervaren als er om verhoging van hun steun gevraagd wordt. Wij zijn uiteraard heel blij met elke steun die we krijgen. Men hoeft zich zeker niet verplicht te voelen deze bijdrage te verhogen. We kunnen dit goed uitleggen en zien de klacht als een mooi moment om juist deze mensen ook te bedanken voor hun onmisbare steun.

Door corona heeft de straatwerving in 2021 periodes gekend dat we niet op straat konden werven. Daardoor zijn er ook minder klachten binnen gekomen. De gesprekken op straat, worden over het algemeen als positief ervaren. De gemiddelde klacht die hierover binnenkomt is dat mensen liever een eenmalige gift willen geven. De straatwerving zet echter in op het aangaan van een doorlopend lidmaatschap, wat af en toe in de communicatie niet helemaal goed overkomt.

Telemarketing heeft ook in 2021 tot dezelfde opmerkingen als eerdere jaren geleid: eerder het feit dát men gebeld wordt, dan dat er inhoudelijk over het gesprek geklaagd is. Bij geen gehoor laat Milieudefensie een bericht achter met een telefoonnummer waar mensen zich kunnen afmelden om gebeld te worden. Hierdoor is het melden van een klacht over het gebeld worden makkelijker gemaakt. En kunnen we op een makkelijke manier verdere irritatie voorkomen.

Het project Social Talk, waarbij mensen die ons in het verleden hebben gesteund benaderd worden met de vraag ons opnieuw te steunen was een nieuwe manier van werven. Mede door de klachten die we hierover ontvingen zijn we met dit project gestopt.

Sociaal beleid

Milieudefensie stelt eisen aan haar sociaal beleid. Dat zie je terug in het aantal mannen en vrouwen dat bij Milieudefensie werkt, de beperkte salarisverschillen en de aandacht voor loopbaanbegeleiding.

Ons sociaal beleid is gebaseerd op de onderstaande uitgangspunten.

1. We streven naar een optimale rechtspositie voor onze medewerkers.
2. Onze arbeidsvoorwaarden zijn gericht op de nu geldende wet- en regelgeving.
3. De arbeidsvoorwaarden sluiten aan bij het doel, de werkwijze en cultuur van Vereniging Milieudefensie.
4. We spelen in op maatschappelijke ontwikkelingen als ons sociaal beleid daar beter en effectiever van wordt.
5. We streven naar een personeelsbeleid en een medewerkersbestand dat past bij de maatschappelijke ontwikkelingen en demografische verhoudingen in Nederland.
6. We bouwen aan een werkcultuur waar iedereen zich welkom en gezien weet en zich veilig voelt. We gaan meer medewerkers in dienst nemen uit doelgroepen die op dit moment weinig vertegenwoordigd zijn en kijken bij het samenstellen van de teams naar diverse kwaliteiten die elkaar aanvullen en versterken

De meeste medewerkers van Milieudefensie werken parttime, maximaal 0,8 fte. De organisatie wil dat medewerkers tijd overhouden voor andere rollen, bijvoorbeeld in het gezin, als vrijwilliger of bij andere maatschappelijke organisaties.

Salarissen

Milieudefensie kent een plat loongebouw. Milieudefensie heeft er bewust voor gekozen aan de onderkant van het loongebouw relatief hoog te waarderen en aan de bovenkant relatief laag. Deze uitgangspunten zijn opnieuw vastgesteld bij het actualiseren van het loongebouw in 2017.

Het laagste bruto jaarsalaris bedroeg in 2021 niet minder dan € 27.168 en het hoogste bruto jaarsalaris niet meer dan € 82.320,- bij een aanstelling van 1,0 fte.

Het salaris van de directeur van Milieudefensie valt ruimschoots binnen de Wet Normering Topinkomens en ligt op een aanzienlijk lager niveau dan wat qua directeurssalarissen gangbaar is bij andere goede doelen. Het maximum haalbare salaris bij Milieudefensie bedraagt € 88.905,- .

Milieudefensie is aangesloten bij Goede Doelen Nederland (voorheen Vereniging Fondsenwervende Instellingen, VFI). Sinds 2005 heeft Goede Doelen Nederland een beloningsregeling voor directeuren. Deze regeling is gebaseerd op de - door de commissie Wijffels opgestelde - Code Goed Bestuur voor goede doelen en houdt onder meer rekening met de omvang en complexiteit van de organisatie. Meer informatie over de directeurssalarissen van Goede Doelen in Nederland is te vinden op de [website van Goede Doelen Nederland](#).

De directie van Milieudefensie bestaat uit 1 directeur, de heer Donald Pols, in dienst sinds 1 december 2015

In 2021 werkte de heer Donald Pols 37,5 uur in de week (1 fte) tegen een “beloning plus belastbare onkostenvergoedingen” van € 88.905,-. Met een “beloning betaalbaar op termijn” van € 14.530,- is de totale bezoldiging over 2021 € 103.435,-. Dit is lager dan het maximum dat geldt voor een goede doelen organisatie van de omvang en complexiteit van Milieudefensie.

Vrijwilligersvergoedingen

Vrijwilligers bij Milieudefensie ontvangen een vergoeding voor reëel gemaakte onkosten. Een beperkte groep vrijwillige trainers voor het project Fair Future Generators ontving daarnaast een vrijwilligersvergoeding van 30 euro per gegeven training. Dit is inclusief het volgen van een train de trainer, voorbereiding voor het geven van de training, evaluatie en reistijd. Vrijwilligers maken normaal gesproken gratis gebruik van de biologische lunch. Vanwege de coronamaatregelen is in 2021 de catering op kantoor gesloten en hierdoor is de lunch niet aangeboden.

Vertrouwenspersoon

Milieudefensie hecht veel waarde aan een integere bedrijfsvoering en we staan voor een veilige (werk)omgeving waarin ieders (lichamelijke) integriteit gewaarborgd is. Daarom beschikt Milieudefensie, naast een interne vertrouwenspersoon, ook over een externe vertrouwenspersoon. In onze arbeidsvoorwaardenregelingen is een *Regeling melden vermoeden misstanden* opgenomen, evenals een *gedragscode* die ons houvast biedt om in de praktijk eerlijk en rechtvaardig te handelen.

In december 2021 heeft de ALV van onze vereniging een Gedragscode aangenomen met een meldingsprocedure die van toepassing is voor leden, en voor iedereen die actief is voor of namens de vereniging. Daarin bieden we met ingang van dit jaar niet alleen aan medewerkers van de organisatie, maar ook aan leden en actieve vrijwilligers van de vereniging de mogelijkheid om contact op te nemen met de externe vertrouwenspersoon.

Sociaal Jaarverslag 2021

Milieudefensie werkt aan een duurzaam en eerlijk Nederland. Dat doen we al bijna 50 jaar met succes. Als onafhankelijke milieuorganisatie zijn we bondgenoot van iedereen die daaraan wil bijdragen. Samen zorgen we dat overheden en bedrijven veranderen.

Milieudefensie vindt het belangrijk om eisen te stellen aan het sociaal beleid van de eigen organisatie. Dat zie je terug in de beperkte salarisverschillen en de aandacht die we besteden aan onderwerpen als verbinding en persoonlijke effectiviteit, maar ook integriteit, diversiteit en inclusiviteit.

[De uitgangspunten voor het sociaal beleid van Milieudefensie lees je hier.](#)

Diversiteit

De gemiddelde leeftijd van onze medewerkers is in de afgelopen jaren licht gedaald, van 43 jaar in 2018 naar 42,26 jaar in 2021. Bij Milieudefensie werkten gedurende het jaar 2021 in totaal 81 vrouwen, 43 mannen en 1 medewerker die zich niet als man of vrouw identificeert.

In- en uitstroom

In 2021 vertrokken 19 medewerkers. Er kwamen 26 nieuwe medewerkers bij. Op 31 december 2021 bedroeg de formatie 83,86 fte, op 31 december 2020 was dat 82,6 fte.

Mede door het starten van twee meerjaren programma's die worden gefinancierd vanuit het Ministerie van Buitenlandse Zaken in 2016, is de formatie van Milieudefensie sinds dat jaar gegroeid. In 2021 werden beide programma's voor de komende vijf jaar verlengd.

Aantal medewerkers in 2021 (totaal over het gehele jaar)

Betaalde medewerkers met vast contract: 89

Betaalde medewerkers met contract voor bepaalde tijd: 36

Kantoorvrijwilligers: 67

Stagiaires: 17

Salarissen

Sinds 2014 is het mogelijk om fulltime te werken. Eind 2021 werkten er 10 medewerkers fulltime.

Het laagste brutosalaris (schaal 1, trede 1) in 2021 bedroeg (bij een fulltime dienstverband) € 2.264,- per maand. In 2021 zaten er geen medewerkers in schaal 1, trede 1.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim lag in 2021 op 7,85%. In 2020 was dit 4,38%. Dit betekent een aanzienlijke stijging van het verzuimpercentage. We maken een onderscheid tussen (enigszins) beïnvloedbaar verzuim (denk aan verzuim met een werkgerelateerde oorzaak)

en niet-beïnvloedbaar verzuim (denk aan verzuim met een medische oorzaak). Hoewel er in de meeste gevallen sprake was van beïnvloedbaar verzuim nam in de loop van het jaar het aandeel niet-beïnvloedbaar verzuim toe. In een aantal gevallen van langdurig verzuim speelt de Covid pandemie een directe of indirecte rol.

Opleidingen

In 2021 werkten we wegens de coronamaatregelen grotendeels vanuit huis, evenals een groot deel van het jaar ervoor. Organisatiebreed zijn trainingen aangeboden om medewerkers tools te geven om in deze situatie gezond te kunnen blijven werken en op een prettige manier samen te kunnen werken, zoals een training "Brein & Focus" en een training Verbindende Communicatie.

Daarnaast besteedden we evenals in voorgaande jaren ook in 2021 aandacht aan het vergroten van de persoonlijke effectiviteit van onze medewerkers. Elke medewerker van Milieudefensie kan aan de hand van een individuele online talent analyse inzicht krijgen in de individuele drijfveren en talenten. De resultaten worden besproken met een externe professional. Dit geeft handvatten voor een persoonlijk ontwikkelplan. Door de resultaten op teamniveau te bespreken krijgen teamleden inzicht in de competenties die binnen het team aanwezig zijn en hoe zij elkaar kunnen versterken om uit te kunnen blinken in samenwerking.

De totale opleidingskosten voor 2021 waren begroot op € 50.000. Van dit bedrag was € 20.000 gereserveerd voor individuele opleidingsbehoeften van medewerkers en € 30.000 voor de hierboven genoemde organisatiebrede trainingen. Het beschikbare budget is volledig besteed.

Veiligheid

Milieudefensie heeft 4 bedrijfshulpverleners (BHV'ers), waaronder een Hoofd BHV, die onveilige situaties zoals brandgevaar en geblokkeerde nooduitgangen signaleren en het pand kunnen ontruimen bij brand. Een aantal BHV'ers heeft een EHBO-diploma. Zij werken nauw samen met de BHV 'er van onze onderhuurder Friends of the Earth International en nemen ook de ontruiming van de andere onderhuurder SIT, voor hun rekening.

Inspraak medewerkers

De medewerkers van Milieudefensie voelen zich over het algemeen zeer betrokken bij hun werk. Die betrokkenheid is terug te zien in het aantal medewerkers dat zich ook buiten kantooruren inzet voor Milieudefensie of die meedoen met acties en manifestaties. Over zaken die het werk en de organisatie aangaan, willen medewerkers meepraten. Formeel gebeurt dat via de Ondernemingsraad. Ook is er in het reguliere overleg ruimte voor inbreng. Tijdens bijeenkomsten worden medewerkers geïnformeerd over nieuwe plannen en ontwikkelingen en is er ruimte voor vragen en opmerkingen.

Ondernemingsraad

Milieudefensie heeft een Ondernemingsraad (OR) die de belangen van het personeel en de organisatie als geheel behartigt. In 2021 bestond de OR uit 4 leden.

De OR heeft zich het afgelopen jaar bezig gehouden met de nieuwe bestuursstructuur, het werven van nieuwe OR-leden, de nieuwe senior posities, gelijkwaardigheid, de gevolgen van corona voor het personeel en de gevolgen van de prijsindex op de salarissen van 2022.

Verslag Integriteit 2021

Het integriteitssysteem van Milieudefensie is in 2021 uitgebreid met een Gedragscode voor de leden van de vereniging en met een Gedragscode voor iedereen die met Milieudefensie activiteiten uitvoert en actie voert.

Binnen het bestuur is er een portefeuillehouder Integriteit aangesteld.

Leden van de vereniging konden in juni 2021 tijdens een ALV een korte workshop volgen over integriteit. Vervolgens is er een denktank geformeerd van leden die hebben meegedacht over de uiteindelijke inhoud van de Gedragscode voor leden. Deze is tijdens de ALV in december aangenomen en trad per 1 januari 2022 in werking.

Daarmee kent de organisatie 3 Gedragscodes:

- één voor alle medewerkers, management en vrijwilligers van de werkorganisatie,
- één voor de leden van de vereniging,
- en één voor iedereen die met ons activiteiten uitvoert.

Er is met ingang van 2022 een extern onafhankelijk vertrouwenspersoon beschikbaar voor leden en actievoerders van Milieudefensie. De meldingsprocedure voor het melden van vermoedens van integriteitsschendingen staat nu open voor zowel medewerkers van de organisatie, voor vrijwilligers, voor leden van de vereniging als voor mensen die samen met Milieudefensie activiteiten uitvoeren.

Dit alles is via verschillende kanalen gecommuniceerd aan betrokkenen. Denk aan intranet, onze website, het Veranderaarsplatform, de nieuwsbrief voor lokale afdelingen. Via de organizers van Milieudefensie zijn ook vrijwilligers van de Operatie Klimaatgroepen en Fair Future generators geïnformeerd.

Er zijn in 2021 geen meldingen geweest van vermoedens van integriteitsschendingen. Het kan zijn dat dit samenhangt met het vele thuiswerken.

Wel is de integriteitsadviseur regelmatig gevraagd te adviseren over specifieke situaties, zowel individueel als op teamniveau. Extra aandacht ging uit naar de toepassing en naleving van de Gedragscode in het dagelijks werk van medewerkers die intensief samenwerken met lokale afdelingen en 'OK groepen'. Zorgdragen dat ook vrijwilligers op de hoogte zijn van de Gedragscode en van de meldingsprocedure, en dat de Gedragscode in de praktijk nageleefd wordt is 'work in progress'.

Directie en management zijn in 2021 gefaciliteerd bij een moreel beraad over een lastig management dilemma.

In 2021 hebben alle nieuwe medewerkers de online basistraining aangeboden gekregen over integriteit die door GDN is ontwikkeld. Deze training is een vast onderdeel van het introductie programma voor nieuwe medewerkers, samen met een interactieve sessie over de betekenis en de werking van het integriteitssysteem binnen de organisatie.

Lessen over integriteit in 2021:

In 2021 zijn langlopende internationale subsidieprogramma's afgerond en geëvalueerd. Uit de evaluaties blijkt dat het werken met grote meerjarige subsidieprogramma's andere en zwaardere eisen stelt aan de organisatie- en managementcapaciteit van de ontvangende partnerorganisatie dan wanneer er kortlopende projecten gerealiseerd moeten worden voor een relatief kleiner bedrag.

Bij de aanvang van nieuwe meerjaren programma's in 2021 is het criterium 'organisatiecapaciteit van de ontvangende partners' nadrukkelijker gehanteerd bij de keuze en selectie met wie de programma's gerealiseerd worden.

In de werkorganisatie blijkt er weinig animo te zijn voor het organiseren van een formeel moreel beraad op teamniveau. Wel constateren we dat integriteit in de dagelijkse werkpraktijk tot vragen leidt. Gesprekken hierover met de integriteitsadviseur en leidinggevenden en op teamniveau blijken laagdrempelig en effectief. Teams leren om lastige situaties, twijfels, conflicterende belangen of dilemma's te bespreken en vinden met elkaar oplossingen. Het is belangrijk dat de integriteitsadviseur zichtbaar en vindbaar is, wat tijdens thuiswerken soms lastiger was.

Vooruitblik op 2022

De trainingen Morele oordeelvorming zullen in 2022 weer georganiseerd worden voor nieuwe medewerkers.

In 2022 zijn Diversiteit en Inclusiviteit belangrijke onderwerpen in de organisatie. De integriteitsadviseur werkt nauw samen met diversiteits- en inclusie-ambassadeurs en met het management om een sociaal veilige, respectvolle en transparante werkcultuur te stimuleren.

Er zal een 0-meting gedaan worden onder medewerkers. De meting zal onder andere ingaan op de vraag hoe sociaal veilig medewerkers de organisatie ervaren en hoe makkelijk zij zich durven uit te spreken over zaken die in strijd zijn met organisatie-integriteit. Op afdelingen en in teams zullen we gesprekken voeren over sociale veiligheid, over inclusie en over grensoverschrijdend gedrag, mede naar aanleiding van de maatschappelijke aandacht voor schandalen over grensoverschrijdend gedrag bij andere organisaties.

Bijlage 6

Gedragcode vereniging Milieudefensie

Vereniging Milieudefensie wil een bijdrage leveren aan het oplossen en voorkomen van milieuproblemen en aan het behouden van cultureel erfgoed. Onze vereniging streeft naar een duurzame samenleving op mondiaal, landelijk, regionaal en lokaal niveau.

Als vereniging zetten we ons samen met burgers, organisaties en bewegingen in voor de systeemveranderingen die hiervoor nodig zijn.

We kunnen alleen slagen in deze ambitie als we de verbinding zoeken met anderen en samen strijdvaardig zijn. Dat doen we met een heldere boodschap over een eerlijke en rechtvaardige wereld en met allerlei activiteiten die daar aandacht voor vragen.

Ook binnen onze vereniging willen we eerlijk en rechtvaardig samenwerken. Zodat vereniging Milieudefensie voor leden, medewerkers van de werkorganisatie, vrijwilligers en leden van lokale afdelingen en bestuursleden een prettige club is. En zodat we een betrouwbare partij zijn voor iedereen die met ons samenwerkt en die met ons te maken heeft. Een gedragscode is hiervoor een randvoorwaarde.

Hier kun je terecht:

Externe vertrouwenspersoon: Lieke Marinusse, lieke@dezaakhermelink.nl

Integriteitsadviseur en -meldpunt: Niek van der Spek, niek.van.der.spek@milieudefensie.nl

Dit document bevat drie gedragscodes:

Voor de leden van de vereniging.

Voor iedereen die namens en samen met Milieudefensie activiteiten uitvoert.

Voor de medewerkers van de werkorganisatie (opgenomen als bijlage 2).

Je vindt het document hier:

<https://milieudefensie.nl/over-ons/gedragscodes-en-meldingsprocedure-vereniging-milieudefensie-dec-2021.pdf>

Bestuursverslag 2021

2021 was ondanks de voortdurende Coronapandemie en bijbehorende beperkingen een jaar vol doorbraken en successen. Het meest in het oog springen de gewonnen rechtszaken tegen Shell. Allereerst lukte het om Shell in Nederland aan te spreken op vervuiling in Nigeria. In maart volgde de doorbraak in de klimaatzaak. De Nederlandse rechters gaven niet alleen Milieudefensie en haar mede-eisers gelijk, maar legden een kader neer dat ook voor andere multinationals zal gelden. Daarmee werd de basis voor het voortzetten van deze campagnes in 2022 gelegd.

De aandacht voor klimaatbeleid en klimaatrechtvaardigheid groeide in media, maatschappij, in bedrijfsleven en in de politiek. Met steeds grotere zichtbaarheid voor Milieudefensie. Daarbij groeide de beweging voor klimaatrechtvaardigheid verder en bleef ook Milieudefensie groeien. Van 103.000 leden en donateurs bij het begin van 2021 naar ruim 110.000 leden en donateurs. Een groei van zo'n 7%.

Parallel aan het succes in het hier en nu, vroeg de vereniging aandacht voor de agenda op de lange termijn. Deze is vormgegeven in het Algemeen Beleidsplan (ABP) dat in 2016 was vastgesteld. In gesprek met leden en in consultatie met stakeholders werd dit ABP in 2021 tussentijds geëvalueerd. Bevindingen werden teruggekoppeld aan de ALV en vormden de basis voor de jaarplannen die de ALV heeft vastgesteld in december 2021. De evaluatie bevestigde de kernlijnen en focus van het ABP en geeft richting voor verdieping en versnelling.

In samenspraak met de leden en gebruikmakend van externe experts en voorbeelden werd in 2021 een Integriteitsbeleid voor Vereniging en Werkorganisatie ontwikkeld en vastgesteld. Zie ook het Verslag Integriteit in bijlage 4. Ook werd beleid rond Diversiteit en Inclusiviteit vastgesteld.

Het bestuur bestuurt de vereniging en heeft een directeur aangesteld om de agenda van Milieudefensie uit te voeren. Zie ook het directieverslag in bijlage 6. Het bestuur houdt toezicht op de uitvoering van de jaarplannen zoals door de ALV vastgesteld. Binnen de kaders van een groeiende dynamische campagne organisatie vraagt dit om korte lijnen en regelmatig overleg. Gelet op groei en daarmee ook toenemende financiële verantwoordelijkheden, heeft het bestuur ingezet op versterking van de financiële organisatie. De vereniging eindigt 2021 in gezonde staat. Zie ook punt 7 van het Jaarverslag.

Het in de toekomst nog beter laten aansluiten van verantwoordelijkheden bij de dagelijkse praktijk vormt ook de basis voor voorstellen tot wijzigingen in de Governance van de vereniging waarover het bestuur de leden in juni 2022 vraagt te besluiten.

Focus van het bestuur

Het bestuur draagt zoveel mogelijk bij aan het bereiken van de doelen van Milieudefensie.

Dit doen wij op drie manieren:

- Allereerst met onze toezichhoudende rol, waarin wij namens de leden van vereniging Milieudefensie controleren of de organisatie werkt volgens het Algemeen Beleidsplan, het jaarplan en de begroting. Loopt alles zoals afgesproken, doen we de goede dingen en doen we die goed?
- Door de organisatie te helpen nog meer resultaat te boeken middels onze strategische reflectie en advies op de activiteiten van Milieudefensie. Kan het nog beter?
- Ten slotte door onze verbinding met leden, beweging, groepen, afdelingen, JMA en anderen die actief deel zijn van de beweging en meewerken aan de missie van Milieudefensie. Hoe bereiken we samen meer?

Behandelde onderwerpen

In 2021 is het Algemeen Bestuur 7 keer bij elkaar geweest. Daarvan waren 3 bijeenkomsten (deels) in persoon en moest helaas de rest digitaal of telefonisch plaatsvinden. Tussentijds vond afstemming per e-mail plaats. Het Dagelijks Bestuur vergaderde met een hogere frequentie. Het bestuur besprak onder meer:

- het voorbereiden van de Algemene Ledenvergaderingen,
- het vaststellen van de jaarrekening, het verslag van de accountant, en directieverslag,
- de jaarplannen,
- het uitwerken van modernisering van het Huishoudelijk Reglement en de Statuten ter besluitvorming in 2022.

Het bestuur is trots op de behaalde, goede resultaten en de grote maatschappelijke rol die Milieudefensie in 2021 heeft weten te spelen. Zeker in het licht van een pandemie en de gevolgen daarvan voor verenigingsactiviteiten, campagnes en de eigen organisatie. Door gerichte maatregelen en aandacht zijn samenhang, werkplezier en gezondheid overeind gebleven.

Wij betreuren het dat ook in 2021 weinig ruimte was voor persoonlijke ontmoeting. Het contact met de leden van Milieudefensie en de bredere beweging is een basis onder Milieudefensie en een bron van energie. Gelukkig lukte het ook dit jaar weer om 2 online Ledencongressen en Algemene Ledenvergaderingen (ALV) te organiseren. Met grote aantallen deelnemers en interessante agenda's. We hopen in 2022 eindelijk de waardevolle lessen van deze online Ledencongressen te combineren met meer persoonlijk contact.

Samenstelling

Het bestuur bestaat eind 2021 uit:

- Marty Smits (voorzitter)
- Theo van Stuijvenberg (penningmeester)
- Sara Schneemann (portefeuille Jongeren)
- Tamira Combrink (voorgedragen door de OR en algemeen bestuurslid en portefeuille Beweging)
- Eugene Verwiel (gekozen door de afdelingen, algemeen bestuurslid en portefeuille Beweging)
- Kim Nackenhorst (algemeen bestuurslid en portefeuille internationaal)
- Deny de Jong (algemeen bestuurslid en portefeuille Marketing en communicatie).

Hieronder volgt een overzicht van de betaalde en onbetaalde hoofd- en nevenfuncties van de bestuursleden.

Marty Smits, voorzitter

- Directeur SoSimple Solar BV
- Directeur Camden Street BV

Nevenfuncties:

- lid Raad van Advies Medinformer.co.za
- lid Bestuur Stichting Akkoord Slotervaartziekenhuis

Theo van Stuijvenberg, penningmeester

- partner Anders Invest
- partner Navius - Corporate Finance & Strategy

Nevenfuncties:

- voorzitter Advisory Board VSB Investments
- bestuurslid Light for the World
- consultant SVP- financial management for developing countries

Sara Schneemann, algemeen bestuurslid met aandachtsgebied jongeren

- Masterstudent Infectious Diseases and One Health

Tamira Combrink, bestuurslid namens de OR

- Docent aan de universiteit Leiden en aan de Vrije Universiteit in Amsterdam
- Fractiemedewerker voor de Statenfractie van GroenLinks Noord-Holland.

Nevenfuncties:

- Research-fellow bij het IISG
- Bestuurslid Emil Blaauw Proceskostenfonds voor huurders

Eugène Verwiel, algemeen bestuurslid namens de Lokale Afdelingen

Lid van:

- kerngroep van de afdelingen Zoetermeer van Fietzersbond en Milieudefensie
- diverse klankbordgroepen
- netwerk Woonerfgoed
- netwerk Mens en Straat
- bestuur Bezoekerscentrum het Westpunt

Kim Nackenhorst, algemeen bestuurslid

- Eigenaar Resilience Advice (ResAd)
- Inhoudelijk producent Springtij Forum

Deny de Jong, algemeen bestuurslid en portefeuille Marketing en communicatie

- directeur/eigenaar Offspring Community building en fondsenwerving en docent 3F Academy
- partner in Organisatie van Morgen, organisatie-ontwikkeling Goede Doelen
- partner en mede-eigenaar sociale onderneming Symphonic eMotions

Nevenfuncties:

- voorzitter programmaraad NLFL/Goede Doelen Nederland
- penningmeester Stichting Sociaal Tuinieren

[Meer over het bestuur en de bestuursleden waaronder het rooster van aftreden vind je op onze website.](#)

Directieverslag 2021

2021 kan de boeken in als historisch. Niet in de laatste plaats door de overwinning in de Klimaatzaak tegen Shell. Dit is wat je een *'game changer'* noemt; het verandert alles. Grote vervuilers wereldwijd zullen de gevolgen van deze uitspraak gaan ondervinden. Onze tegenstanders noemden ons soms al de meest invloedrijke klimaatorganisatie van Nederland. Na deze overwinning dragen we dit ook zelf met trots uit.

En je zou bijna vergeten dat we in januari 2021 al een hele grote juridische overwinning op onze naam schreven. Want na 13 jaar procederen wonnen we, samen met Nigeriaanse vissers en boeren, van Shell. Ook deze uitspraak heeft internationaal verstrekkende gevolgen.

Over beide rechtszaken en andere hoogtepunten staat veel meer in ons jaarverslag.

Maar 2021 was natuurlijk ook weer een coronajaar. We werken nog steeds grotendeels vanuit huis en we zagen in 2021 dat dit zijn tol begon te eisen van onze medewerkers. Ondanks de vele verbindende activiteiten die in de loop van het jaar werden ontwikkeld. De rek raakt er uit. De versoepelingen die begin 2022 zijn ingegaan komen dan ook niets te vroeg. Dat gaat zeker helpen het tij te keren.

Doelen en kernresultaten

Ons meerjarendoel is een klimaatrechtvaardige samenleving in 2026. Om dit te bereiken is hebben we voor 2021 als doel geformuleerd:

Er is breed en zichtbaar draagvlak voor de eis van Milieudefensie dat multinationals gereguleerd moeten worden om ervoor te zorgen dat klimaatoplossingen voor iedereen toegankelijk zijn.

Aan de hand van 4 kernresultaten meten we de realisatie van dit doel:

1. **Zichtbaarheid:** de boodschap van Milieudefensie over regulering van multinationals wordt 181 keer verteld via een toonaangevend mediakanaal.

Onze verwachting voor 2021 was 181 mediahits in toonaangevende kanalen. We hebben er in totaal **339 bereikt**, veel meer zelfs dan onze hoogte verwachting (ons 'moonshot')! Voor een heel groot deel is dit te danken aan alle aandacht rondom de Shell-klimaatzaak: die was goed voor maar liefst 219 mediahits.

2. **Tijd- en geldgevers:** 163.500 deelnemers van de verandermacht dragen bij aan activiteiten van Milieudefensie.

We verwachtten in 2021 in totaal 163.500 keer tijd- en geldgevers te mobiliseren voor onze campagnes. De uiteindelijke realisatie is **138.599** - iets minder dan de prognose, maar nog wel ruim binnen de gestelde marges. De meeste tijd- en geldgevers, ongeveer 72.000, zijn afkomstig van onze campagne rond de Tweede

Kamerverkiezingen. Ook de klimaatplicht-petitie droeg met 38.000 tijd- en geldgevers flink bij aan het resultaat.

3. **Geld-gevers:** 17.000 deelnemers van de verandermacht ondersteunen Milieudefensie financieel.

De verwachting was dat we in 2021 17.000 keer geldgevers zouden mobiliseren voor onze campagnes. Uiteindelijk zijn dit er **11.253** geworden; iets boven de ondermarge die we hadden gesteld. Ongeveer 5.500 daarvan deden mee aan de crowdfundactie voor het hoger beroep in de Shell-Klimaatzaak. De Klimaatzaak leverde ook nieuwe leden op die zich aanmeldden n.a.v. de uitspraak: ongeveer 900.

4. **Politieke eisen:** 8 inhoudelijke politieke eisen van Milieudefensie halen 1 of meer toonaangevende mediakanalen.

We verwachtten dat 8 van onze inhoudelijke politieke voorstellen de toonaangevende media zouden halen. In werkelijkheid waren dit er **12** (dat was vooraf onze allerhoogste verwachting - ons 'moonshot!'). Wat opvalt is dat de meeste proposities slechts enkele keren de media haalden; vooral de onderzoeken die we lieten uitvoeren werden niet echt breed opgepikt.

Conclusie: de resultaten van 2021 hebben ons ambitieuze meerjarendoel een heel stuk dichterbij gebracht. Het is geen toeval dat juist in dit jaar een historisch record werd behaald met onze fondsenwerving: 7,5 miljoen euro. Al is dat natuurlijk ook en vooral de verdienste van de mensen die daar heel hard aan hebben gewerkt en al jaren hele goede resultaten boeken.

Welzijn en gezondheid medewerkers

We schreven het al: door corona is de rek eruit bij de medewerkers. Dat zien we terug in de ervaren werkdruk en door het jaar heen in toenemend verzuim. In 2021 kwam ons gezondheidscijfer uit op 92,2% (een verzuim van bijna 8%) waar 94% het streefcijfer is. In 2020 was dat nog 95,6%.

Daarom is het Plan van Aanpak Ziekteverzuim na de zomer geactualiseerd. Er werden interventies voorbereid, zoals 'leidinggeven aan millennials'. Daarnaast blijven zowel P&O als leidinggevendenden onverminderd wijzen op de mogelijkheid om in gesprek te gaan met de bedrijfsarts, de vertrouwenspersonen of de leidinggevende. Allemaal om uitval te voorkomen. Ook worden medewerkers gewezen op het belang van rust pakken en verlof opnemen, te zorgen voor een goede balans tussen werk en privé, pauzes te nemen en naar buiten te gaan.

We blijven met elkaar in verbinding, onder meer door de wekelijkse stand-up, die goed bezocht wordt. Tijdens de stand-up wordt wekelijks gepeild hoe het met iedereen gaat en of we al naar buiten zijn geweest. Toen er in september meer mogelijk was, is er bij wijze van seizoenstart een speurtocht georganiseerd met na afloop een borrel. Elke afdeling organiseerde een eigen afdelingsdag. Bij elkaar zorgde dat voor een gevoel van verbondenheid.

Beleid en protocollen

Hybride werken:

Door corona is onze visie op samenwerken veranderd. We zien dat het kantoor meer de ontmoetingsplek wordt waar je ongeveer de helft van je werktijd doorbrengt en dat je de rest van de tijd thuiswerkt. Met instemming van de OR voor deze denkrichting hebben we medewerkers gevraagd mee te denken. We hebben wensen en knelpunten in kaart gebracht en passen het kantoor daarop aan. Hybride werken is nu ons uitgangspunt.

In lijn daarmee krijgen medewerkers per 1 januari 2021 een thuiswerkvergoeding in plaats van een reiskostenvergoeding op thuiswerkdagen. Ook krijgen ze een onbelaste vergoeding van 17,50 als tegemoetkoming voor internetkosten.

Diversiteit en inclusiviteit:

In 2020 is door bureau Radar een beleidskader voor diversiteit en inclusiviteit ontwikkeld. Dit kader en een concreet stappenplan moeten uiteindelijk leiden tot een inclusieve en diverse werkorganisatie en beweging.

In februari heeft het MT met de diversiteitswerkgroep een werksessie gehad waar de verdere uitwerking centraal stond. Iedere afdeling formuleert een key-result waarbij per jaar wordt aangegeven hoe de afdeling bijdraagt aan het bouwen van een diverse en inclusieve organisatie, vereniging en verandermacht.

In Q1 van 2022 zal HR een nul-meting uitvoeren die zicht moet geven over de (ervaren) diversiteit en inclusiviteit van de werkorganisatie. Het thema staat centraal in stand-up van 17 februari 2022.

Strategisch Personeelsplan:

Op basis van de gedeelde tussenevaluatie van het Algemeen Beleidsplan is in het tweede kwartaal gestart met het in kaart brengen van het toekomstige gewenste personeelsbestand per afdeling. Deze kwantitatieve analyse is in juli afgerond en gebruikt als toetsingskader voor het opstellen van de formatie in 2022. Het uitgangspunt is daarbij: geen groei in de formatie.

Als gevolg van het vertrek/ziekte van 2 van onze campaigners werden in Q2 vacatures opengesteld. Die (interne) procedures werden eind september on hold gezet. Dit naar aanleiding van een brief van medewerkers aan de directie over het aantal senior posities binnen de afdeling Inhoud & Lobby in vergelijking met andere afdelingen. Deze brief was ondertekend door de helft van de medewerkers. Naar aanleiding van de brief is een onafhankelijke derde gevraagd een evaluatie uit te voeren naar ons beleid en uitvoering rond seniorposities.

In aansluiting op het concept Strategisch Personeelsplan zijn eind december in totaal 6 nieuwe senior posities intern vacant gesteld: bij de afdeling Bewegingsopbouw (1), en Communicatie & Fondsenwerving (5). Alle betreffende selectieprocedures zijn eind januari afgerond. Ook afdeling Inhoud & Lobby is dan weer op sterkte.

Veiligheidsbeleid buitenlandse reizen:

In Q4 is het nieuwe veiligheidsbeleid voor buitenlandse reizen vastgesteld door de directie, met instemming van de OR. Het zogenaamde 'Safety and Security Management Framework voor internationale reizen van Milieudefensie personeel' bestaande uit een beleidsdocument met bijlagen, safety & security guidelines voor medewerkers die voor MD op reis gaan, en een crisis management plan. We zijn hierbij geadviseerd en begeleid door CSD - Centre for Safety and Development.

Integriteit:

In de ALV van december is [de gedragscode voor de vereniging](#) vastgesteld. Nu wordt gewerkt aan verdere implementatie en borging.

Vooruitblik 2022

In 2022 pakken we door op ons succes met de Klimaatzaak tegen Shell. Nu schrijven we 29 grote vervuilers aan en vragen we deze bedrijven om hun klimaatplan. De aftrap op 13 januari belooft veel goeds, want de media-aandacht was opnieuw overweldigend.

In 2022 krijgen diversiteit en inclusiviteit veel aandacht. We beginnen met het opstellen en uitvoeren van plannen van aanpak per afdeling. In beide programma's worden diversiteit en inclusie een zogenaamde innovatiefocus met eigen afrekenbare doelen.

We blijven de druk op Shell opvoeren om er voor te zorgen dat Shell de rechterlijke uitspraak uitvoert. Tegelijk bereiden we het Hoger Beroep voor.

Wat doet Milieudefensie aan risicomanagement?

Reputatierisico's

Veel activiteiten van Milieudefensie spelen zich af onder het vergrootglas van de media. Een verkeerd gelopen actie of een onterechte beschuldiging aan het adres van een bedrijf, kan funest zijn voor onze reputatie en financiële positie. Om dergelijke risico's zo veel mogelijk uit te sluiten, neemt Milieudefensie onder andere het volgende in acht:

- We communiceren eerlijk en open; we streven onze doelen in alle openheid na.
- Bij het naar buiten brengen van belastende feiten over bedrijven of instellingen staan bronvermelding en de controle van bronnen voorop.
- We investeren in een optimale relatie met de media.

Issuemanagement

Als er – ondanks alle voorzorgsmaatregelen, ingebouwde controlemechanismen en een open houding – toch iets misgaat, roept Milieudefensie een issueteam bijeen. Het issueteam bepaalt welke maatregelen we nemen en hoe hier over naar buiten te treden. Is de situatie ontstaan door een fout van Milieudefensie, dan draaien we niet om de feiten heen. We geven onze fout publiekelijk toe en proberen de schade te herstellen.

Financiële risico's

Milieudefensie gebruikt haar inkomsten om activiteiten te financieren. Om de continuïteit van deze activiteiten te waarborgen, streeft Milieudefensie altijd diversiteit in haar geldbronnen na. Om financiële risico's in de toekomst verder te beperken, willen we een gezonde balans tussen inkomsten uit subsidies en inkomsten fondsenwerving. Met een efficiënte werkorganisatie, meer focus en effectiviteit verwacht Milieudefensie financiële tegenslagen in de toekomst te voorkomen. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in het Algemeen Beleidsplan 2016-2025.

Continuïteitsreserve

Milieudefensie heeft een continuïteitsreserve c.q. weerstandsvermogen opgebouwd. De richtlijn van Goede Doelen Nederland adviseert een reserve van minimaal 50 en maximaal 150 procent van de jaarlijkse, operationele kosten van de werkorganisatie. Milieudefensie heeft de continuïteitsreserve gehouden op het niveau van minimaal 50 procent van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie. Eind 2020 is daarnaast een nieuwe methodiek voor het vaststellen van de continuïteitsreserve ingevoerd. Als basis zijn 10 belangrijke risico's geïnventariseerd en financieel gewaardeerd. De omvang van de continuïteitsreserve voldoet aan de bandbreedte die we verantwoord vinden.

Compliance: CBF en Code Wijffels

Betrouwbaarheid en transparantie zijn belangrijk voor Milieudefensie. De naleving van weten regelgeving is vanzelfsprekend. Milieudefensie voldoet aan de normen van het keurmerkcertificaat van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF).

De Code Wijffels (code voor Goed Bestuur bij fondsenwervende Goede Doelen Organisaties) is per 1 januari 2007 verplicht voor alle bij Goede Doelen Nederland aangesloten organisaties. Deze code maakt onderdeel uit van het CBF-keurmerk. Milieudefensie heeft zich in 2013 aangesloten, onderschrijft de code en voldoet volledig aan de eisen.

Bijlage 10

Intern milieubeleid

Lees meer over de eigen milieuprestaties van Milieudefensie.

We zijn zuinig met energie

Milieudefensie gebruikt uitsluitend groene stroom. De cv-installatie en het luchtbehandelingssysteem zijn centraal geregeld en ingesteld op een dag- en een nachtstand ('s nachts en in het weekend 15 graden). Ook maken we alleen gebruik van ledverlichting.

We reizen groen

Voor woon-werkverkeer wordt alleen gebruik gemaakt van de fiets of het openbaar vervoer. Voor dienstreizen houdt Milieudefensie zich aan de Travel policy van Friends of the Earth Europe. Dat betekent dat alle bestemmingen die binnen 8 uur per trein bereikbaar zijn, ook per trein worden afgelegd (en dus niet per vliegtuig).

We compenseren onze uitstoot

Milieudefensie compenseert verder haar CO₂-uitstoot door koolstofcredits te kopen bij Hivos, waarmee we de Cambodian National Biogas Programme ondersteunen.

We gebruiken zuinige pc's en Linux

Nieuwe computers, printers en dergelijke worden met name geselecteerd op laag energieverbruik. Verder kijken we naar het grondstoffenverbruik ¹SEP en de recycle mogelijkheden. Ook letten we op het stand-by verbruik. Onze Intel NUC's computers zijn uiterst energiezuinig.

Milieudefensie gebruikt het besturingssysteem Linux. Ook dat levert milieuvoordelen op, omdat de eisen die aan de hardware worden gesteld lager zijn. Daardoor gaan computers langer mee en is er minder zware hardware nodig. Voor servers en andere apparatuur zijn milieubewuste opties lastiger te vinden. Milieudefensie brengt haar webserver onder in een zo milieubewust mogelijk datacentrum, dat uitsluitend groene stroom gebruikt. Hardware die we zelf niet meer kunnen gebruiken, gaat – als de apparatuur nog bruikbaar is – naar kleinere ngo's. Echt oude apparatuur wordt afgevoerd naar een erkend afvalverwerkingspunt. Verder gebruikt Milieudefensie 100% gerecycled papier.

We bankieren verantwoord

Verantwoord bankieren staat volop in de belangstelling. Als milieuorganisatie die banken aanspreekt om het beter te doen, nemen we daarin zelf uiteraard ook onze verantwoordelijkheid. We beleggen niet en regelen al onze bankzaken bij twee duurzame banken, de Triodosbank en de ASN Bank. Onze giftenrekening is sinds april 2016 ondergebracht bij de Triodosbank.

1.1 Inleiding

De begroting 2021 is op 5 november 2020 vastgesteld door het bestuur en op 12 december 2020 goedgekeurd door de Algemene Leden Vergadering.

Het begrote resultaat was € 100.000 negatief. Na het vaststellen van de begroting heeft zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan, die zijn opgenomen in de prognose. De prognose en de afwijkingen t.o.v. de begroting zijn gedurende het jaar aan het bestuur gepresenteerd en heeft de werkorganisatie hierop gestuurd. Het resultaat voor bestemming bedraagt € 40.151. Het geprognoseerd saldo welke aan de continuïteitsreserve wordt onttrokken was € 244.000 negatief. Uiteindelijk is in deze jaarrekening € 271.704 onttrokken aan de continuïteitsreserve. Vanwege de formele status van de begroting, wordt in de jaarrekening de realisatie 2021 afgezet t.o.v. de begroting 2021 en de realisatie 2020. De gerealiseerde baten zijn € 20.607.085 en € 748.085 meer dan het begrote bedrag van € 19.859.000. De gerealiseerde lasten zijn € 20.566.934 en € 607.943 meer dan het begrote bedrag van € 19.959.000. De mutaties van de bestemmingsreserves en -fondsen waren niet begroot. De totale mutatie van de bestemmingsreserves en -fondsen bedraagt € 311.855. Dit bedrag wordt ten laste van het resultaat gebracht waardoor de onttrekking aan de continuïteitsreserve € 271.704 negatief.

Baten van fondsenwerving (+ €701.627 t.o.v. realisatie 2020)

Milieudefensie is voor een belangrijk deel afhankelijk van de bijdragen van donateurs. Deze inkomsten zorgen ervoor dat de organisatie onafhankelijk kan blijven opereren om onze missie, een gezonde samenleving voor iedereen, te realiseren. Donateurs van Milieudefensie worden op verschillende wijzen geïnformeerd over en betrokken bij activiteiten van Milieudefensie. De gerealiseerde baten uit fondsenwerving zijn € 7.528.811 en is t.o.v. de realisatie van 2020 van € 6.827.184 met € 701.627 gestegen, een stijging van 10,3%. De stijging is met name door de groei van de giften en donaties. Deze zijn met een gerealiseerd bedrag van € 4.995.610 t.o.v. realisatie van 2020 van € 4.149.565 met € 846.045 gestegen. De realisatie van de nalatenschappen is € 132.018 en is t.o.v. de realisatie in 2020 van € 429.908 gedaald met € 297.890.

Baten van loterijorganisaties (- € 15.886 t.o.v. realisatie 2020)

In 2021 ontvingen we wederom een jaarlijkse bijdrage van € 1.350.000 van de Nationale Postcode Loterij (NPL). Er is geen extra bijdrage in 2021 ontvangen en dat is de reden voor de lichte afname van deze baten.

Baten van subsidies van overheden (- € 1.171.519 t.o.v. realisatie 2020)

Het totaal aan bestede subsidies door Milieudefensie in 2021 is € 2.498.897. Daarmee komt het aandeel overheidsfinanciering in de totale baten van Milieudefensie excl. partners op 20%. Het betreft vooral twee grote subsidies die Milieudefensie ontving van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van de Strategische partnerschappen voor 'pleiten en beïnvloeden' voor de periode 2021-2025: FGG en GLA. In 2021 waren de baten van de alliantie FGG (Fair, Green & Global) € 744.463 en die van GLA (Green Livelihoods Alliance) € 1.361.990. De eindafrekening van GLA periode 2016 - 2020 is in 2021 afgewikkeld en de baten zijn € 150.280. In 2021 is ook subsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport ontvangen van € 238.334.

Baten van subsidies van overheden - Partners (+ € 1.436.722 t.o.v. realisatie 2020)

Het totaal aan bestede subsidies door partners in 2021 is € 8.329.999. Daarmee is het aandeel overheidsfinanciering voor partners in de totale baten van Milieudefensie incl. partners 40%. Dit zijn ontvangen subsidies van de Strategische partnerschappen die worden verstrekt aan andere organisaties. Als penvoerder van de GLA alliantie is het bedrag voor de Alliantie partners € 6.145.079. Het bedrag van € 904.305 is besteed aan de MD partners. Dat zijn o.a. Friends of the Earth International (FoEI), Friends of the Earth Europe (FoEE) en andere groepen binnen en buiten het FoE-netwerk. Bij de alliantie FGG is Milieudefensie geen penvoerder en bestaan de partners alleen uit de bovengenoemde overige partners en is in 2021 € 1.280.615 besteed. Deze subsidies worden direct aan de betreffende partners uitbetaald, waarna de uitvoering van deze projecten bij deze partners plaatsvindt. Jaarlijks rekenen de partners de ontvangen subsidies af door middel van een financiële en inhoudelijke verantwoording.

Baten van overige organisaties zonder winststreven (+ € 634.670 t.o.v. realisatie 2020)

Het totaal aan bestede baten van organisaties zonder winstoogmerk in 2021 is € 831.503. Daarmee komt het aandeel van organisaties zonder winstoogmerk in de totale baten van Milieudefensie excl. partners op 7%. Dit zijn ontvangen bedragen van o.a. European Climate Foundation, The Minor Foundation, File Foundation en Transport & Enviroment.

Resultaat

Milieudefensie sluit het jaar 2021 af met een positief saldo van € 40.151

Tussen 2021 en 2025 vindt mogelijk een verhuizing plaats, daarom wordt de bestemmingsreserve Huisvesting in 2021 opgehoogd met € 30.000. De reserves voor de Lokale Afdelingen zijn gebaseerd op de aanwezige banksaldi, ultimo 2021 is dit saldo met € 8.987 gedaald naar € 14.778

Per saldo neemt de continuïteitsreserve met € 271.704 af en komt hiermee ultimo 2021 uit op € 2.599.119.

De organisatie is in het afgelopen decennium fors gegroeid wat gepaard gaat met een toename van de risico's en de noodzaak van risicomanagement. Na jarenlang een interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. In 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op € 2.000.000. De continuïteitsreserve ultimo 2021 zit daar ruim boven. Deze risico-analyse wordt periodiek beoordeeld en indien de situatie daar aanleiding toe geeft vaker.

1.2 Balans 31 december 2021

Activa

	31 december 2021	31 december 2020
Materiële vaste activa		
Grond en terreinen	€ 5.000	€ 5.000
Inrichting	€ 1.415	€ 0
ICT	€ 260.610	€ 318.176
Inventaris	€ 10.582	€ 10.531
	<u>€ 277.606</u>	<u>€ 333.707</u>
Kortlopende vorderingen		
Debiteuren	€ 42.063	€ 264.346
Rekening courant pensioenen	€ 0	€ 52.995
Overige vorderingen	€ 1.913.654	€ 1.782.079
	<u>€ 1.955.717</u>	<u>€ 2.099.419</u>
Liquide middelen		
Liquide middelen	€ 3.006.975	€ 5.051.749
Totaal activa	<u>€ 5.240.298</u>	<u>€ 7.484.876</u>

Passiva

Reserves		
Continuïteitsreserve	€ 2.599.119	€ 2.870.823
Bestemmingsreserve ABP	€ 92.000	€ 100.000
Bestemmingsreserve Huisvesting	€ 150.000	€ 120.000
Bestemmingsreserve Afdelingen	€ 14.778	€ 23.765
Bestemmingsfondsen		
Bestemmingsfonds Bulderbos	€ 28.200	€ 0
Bestemmingsfonds B46 Rapid Respon	€ 34.519	€ 0
Bestemmingsfonds JMA	€ 15.850	€ 0
Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoali	€ 63.767	€ 0
Bestemmingsfonds Klimaatzaak	€ 156.507	€ 0
	€ 3.154.740	€ 3.114.588
Kortlopende Schulden		
Crediteuren	€ 663.811	€ 1.006.690
Belastingen en sociale premies	€ 10.027	€ 4.388
Overige transitorische passiva	€ 1.411.721	€ 3.359.209
	<u>€ 2.085.559</u>	<u>€ 4.370.288</u>
Totaal Passiva	<u>€ 5.240.298</u>	<u>€ 7.484.876</u>

1.3 Staat van baten en lasten 2021

	realisatie 2021	begroot 2021	realisatie 2020
Baten			
Baten van particulieren (eigen fondsenwerving)	€ 7.528.811	€ 6.100.000	€ 6.827.184
Baten van loterijorganisaties	€ 1.411.875	€ 1.461.000	€ 1.427.761
Baten van subsidies van overheden	€ 2.498.879	€ 2.864.000	€ 3.670.398
Baten van subsidies van overheden - Partners	€ 8.329.999	€ 8.929.000	€ 6.893.277
Baten van overige organisaties zonder winstoogmerk	€ 831.503	€ 500.000	€ 196.833
Som van de geworven baten	€ 20.601.067	€ 19.854.000	€ 19.015.452
Overige baten	€ 6.018	€ 5.000	€ 9.617
Som van de baten	€ 20.607.085	€ 19.859.000	€ 19.025.069
Lasten			
Besteed aan doelstellingen			
Voorlichting	€ 2.457.247	€ 1.571.500	€ 2.429.780
Bewegingsopbouw	€ 1.406.301	€ 1.190.046	€ 1.141.876
Thematische campagnes	€ 15.065.731	€ 14.720.916	€ 13.624.739
	€ 18.929.279	€ 17.482.462	€ 17.196.395
Wervingskosten Baten			
Kosten eigen fondsenwerving	€ 722.000	€ 1.616.409	€ 951.250
Kosten verkrijging subsidies	€ 14.826	€ 17.330	€ 220.991
Wervingskosten baten	€ 736.825	€ 1.633.739	€ 1.172.242
Kosten beheer en administratie	€ 872.903	€ 837.799	€ 967.774
Som van de lasten	€ 20.539.007	€ 19.954.000	€ 19.336.411
Operationeel resultaat	€ 68.078	€ -95.000	€ -311.342
Saldo financiële baten en lasten	€ -27.927	€ -5.000	€ -7.033
Saldo baten en lasten	€ 40.151	€ -100.000	€ -318.375
Bestemming van het resultaat			
Bestemmingsreserve lokale afdelingen	€ -8.987	€ 0	€ -3.631
Bestemmingsreserve ABP	€ -8.000	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Huisvesting	€ 30.000	€ 0	€ 30.000
Bestemmingsfonds Bulderbos	€ 28.200	€ 0	€ 0
Bestemmingsfonds B46 Rapid Response	€ 34.519	€ 0	€ 0
Bestemmingsfonds JMA	€ 15.850	€ 0	€ 0
Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie	€ 63.767	€ 0	€ 0
Bestemmingsfonds Klimaatzaak	€ 156.506	€ 0	€ 0
Continuïteitsreserve	€ -271.704		€ -344.744
Saldo baten en lasten	€ 40.151	€ -100.000	€ -318.375

1.4 Grondslagen van Waardering en Resultaatsbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld conform de vanaf 1 januari 2017 aangepaste Richtlijn 650 "Fondsenwervende Instellingen".

Grondslagen

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders is vermeld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben, tenzij anders vermeld.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen die zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschafwaarde:

Inventaris en Inrichting	20%
ICT	20-33%

Grond

Op grond wordt niet afgeschreven.

Vorderingen

Vorderingen zijn opgenomen voor de nominale waarde, zonodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

Continuïteitsreserve

Een continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de vereniging ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen. De omvang van de reserve dient volgens onze eigen norm op het gewenste niveau van 50% van de jaarlijkse uitvoeringskosten van de werkorganisatie te zijn.

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves worden gevormd wanneer het bestuur van de vereniging een deel van de reserves heeft afgezonderd voor een speciaal doel.

Bestemmingsfonds

Bestemmingsfondsen worden gevormd indien de ontvangen geoormerkte baten voor een specifiek doel niet geheel zijn besteed in het jaar. Het niet bestede deel, wordt in het komend jaar alsnog aan het doel besteed.

Samenwerkingsovereenkomst met Jongeren Milieu Actief

Per 1 januari 2017 is Milieudefensie een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met Jongeren Milieu Actief. De bezittingen en schulden zijn opgenomen in de balans van de organisatie als beheerder van de middelen van Jongeren Milieu Actief. Er is een intentie tot fuseren, maar dat is afhankelijk van de evaluatie na 5 jaar samenwerking (2022). Tot die tijd is er geen sprake van een fusie en is het bevroren eigen vermogen van Jongeren Milieu Actief in de balans van Milieudefensie als een schuld geclassificeerd.

Het **Kasstroomoverzicht** is opgesteld op basis van de indirecte methode.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het jaar toe te rekenen opbrengsten en de aan het jaar toe te rekenen kosten.

Giften worden verantwoord in het jaar van ontvangst.

De contributies worden verantwoord in het jaar waar ze betrekking op hebben.

Baten uit nalatenschappen worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Subsidies worden in dezelfde periode verantwoord als waarin de kosten zijn gemaakt.

De ontvangen subsidies worden op basis van contracten toegekend aan partnerorganisaties. De verplichting valt in de periode waarin het contract is aangegaan en daarmee wordt ook de subsidie verantwoord.

Kosten van Beheer en administratie

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die de organisatie maakt in het kader van de (interne) beheersing en het voeren van de administratie. Zij worden niet toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

1.5 Kasstroomoverzicht

	2021	2020	2019
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Resultaat	€ 40.151	€ -318.375	€ 1.130
Afschrijvingen materiële vaste activa	€ 126.694	€ 105.444	€ 109.547
bruto kasstroom operationele activiteiten	€ 166.845	€ -212.931	€ 110.677
mutaties kortlopende vorderingen	€ 143.702	€ 557.081	€ -217.652
mutaties voorzieningen	€ 0	€ 0	€ 0
mutaties kortlopende schulden	€ -2.284.728	€ 1.267.285	€ 207.395
netto kasstroom operationele activiteiten	€ -1.974.181	€ 1.611.435	€ 100.420
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
(Des)Investerings in materiële vaste activa	€ -70.593	€ -162.327	€ -66.589
kasstroom uit investeringsactiviteiten	€ -70.593	€ -162.327	€ -66.589
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	€ 0	€ 0	€ 0
Mutatie liquide middelen	€ -2.044.774	€ 1.449.110	€ 33.831
Liquide middelen			
liquide middelen 1 januari	€ 5.051.749	€ 3.602.640	€ 3.568.809
liquide middelen 31 december	€ 3.006.975	€ 5.051.749	€ 3.602.640
Mutatie liquide middelen	€ -2.044.774	€ 1.449.109	€ 33.831

1.6 Toelichting Balans

Activa

Materiële vaste activa	Grond en terreinen	Inrichting	ICT	Inventaris	Totaal
Aanschafwaarde primo boekjaar	€ 5.000	€ 122.295	€ 1.089.716	€ 171.577	€ 1.388.588
Investerings	€ 0	€ 1.489	€ 64.463	€ 4.641	€ 70.593
Desinvesteringen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	€ 5.000	€ 123.784	€ 1.154.180	€ 176.218	€ 1.459.181
Cum. Afschrijvingen primo boekjaar	€ 0	€ 122.295	€ 771.540	€ 161.046	€ 1.054.881
Afschrijvingen	€ 0	€ 74	€ 122.029	€ 4.590	€ 126.694
Cum. Afschrijvingen ultimo boekjaar	€ 0	€ 122.369	€ 893.569	€ 165.636	€ 1.181.575
Boekwaarde primo boekjaar	€ 5.000	€ 0	€ 318.176	€ 10.531	€ 333.707
Saldo mutaties	€ 0	€ 1.415	€ -57.566	€ 50	€ -56.101
Boekwaarde ultimo boekjaar	€ 5.000	€ 1.415	€ 260.610	€ 10.582	€ 277.606

De materiële vaste activa bestaat met name uit de categorie ICT, zijnde het in 2018 geïmplementeerde CRM-systeem en de nieuwe website.

Kortlopende vorderingen

	31-12-2021	31-12-2020
Debiteuren	€ 42.063	€ 104.972
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2.0	€ 0	€ 0
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG 2	€ 0	€ 115.984
Nog te ontvangen subsidie overig	€ 0	€ 43.390
	€ 42.063	€ 264.346

Rekening-courant pensioenen

Rekening-courant pensioenverzekeraar	€ 0	€ 52.995
	€ 0	€ 52.995

Overige Vorderingen

Bijdrage Nationale Postcode Loterij	€ 1.350.000	€ 1.350.000
Overige transitorische activa	€ 533.513	€ 251.706
Vooruitbetaalde nota's	€ 30.073	€ 183.815
Voorschotten personeel	€ 68	€ -3.443
	€ 1.913.654	€ 1.782.079

Totaal kortlopende vorderingen

1.955.717	2.099.419
------------------	------------------

Liquide middelen

	31-12-2021	31-12-2020
ASN Bank	€ 852.224	€ 2.945.059
Triodos Bank	€ 2.085.519	€ 1.948.697
ING Bank	€ 69.232	€ 157.993
	€ 3.006.975	€ 5.051.749

Bij de Triodosbank is een bedrag van €56.250 geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder. Verder zijn alle liquide middelen direct opeisbaar. Het dagelijkse betalingsverkeer wordt verzorgd door de Triodos Bank. De lokale afdelingen hebben €14.778 aan liquide middelen op de Triodos Bank.

Passiva

Reserves

	31-12-2021	31-12-2020
Continuïteitsreserve		
begin boekjaar	€ 2.870.823	€ 3.215.567
mutaties	€ -271.704	€ -344.744
einde boekjaar	€ 2.599.119	€ 2.870.823

Toelichting Continuïteitsreserve

De organisatie is in het afgelopen decennium fors gegroeid wat gepaard gaat met een toename van de risico's en de noodzaak van risico-management. Na jarenlang een interne norm aangehouden te hebben dat het weerstandsvermogen minimaal 50% van de structurele lasten moest zijn, is in overleg met de accountant besloten om dit weerstandsvermogen te beoordelen op basis van risico's. In 2020 heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden waarbij een 10-tal risico's zijn geselecteerd op basis van impact en kans van optreden. De vermenigvuldiging van deze kans en de impact geeft een kwantitatieve indicatie van dit risico. Op basis van deze analyse staat het totaalbedrag van deze vermenigvuldiging op € 2.000.000. De continuïteitsreserve ultimo 2021 zit daar ruim boven. Deze risico-analyse wordt periodiek beoordeeld en indien de situatie daar aanleiding toe geeft vaker.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsreserve ABP		
begin boekjaar	€ 100.000	€ 100.000
mutaties	€ -8.000	€ 0
einde boekjaar	€ 92.000	€ 100.000

Toelichting Bestemmingsreserve ABP

In 2015 is een reservering opgemaakt voor het opstellen en uitvoeren van het Algemeen Beleidsplan 2016-2025 (ABP). In 2019 heeft Milieudefensie voor een groot deel (€150.000) invulling gegeven aan deze bestemmingsreserve zoals de herinrichting van de organisatiestructuur en de nieuw op te zetten werkvorm Agile. Het overige deel van €100.000 is gereserveerd voor aanpassingen naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie van het ABP. Deze evaluatie is in 2021 gestart en wordt in 2022 verder uitgewerkt. De kosten in 2021 van € 8.000 zijn onttrokken uit deze reserve.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsreserve Huisvesting		
begin boekjaar	€ 120.000	€ 90.000
mutaties	€ 30.000	€ 30.000
einde boekjaar	€ 150.000	€ 120.000

Toelichting Bestemmingsreserve Huisvesting

Tussen 2021 en 2025 vindt er mogelijk een verhuizing plaats, daarom wordt in 2021 (in navolging van de jaren 2017-2020) wederom een bedrag van € 30.000 toegevoegd aan de bestemmingsreserve Huisvesting.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsreserve Afdelingen		
begin boekjaar	€ 23.765	€ 27.396
mutaties	€ -8.987	€ -3.631
einde boekjaar	€ 14.778	€ 23.765

Toelichting Bestemmingsreserve Afdelingen

De bestemmingsreserve lokale afdelingen is bestemd om lokale afdelingen, in het kader van de doelstelling van Milieudefensie, activiteiten te laten verrichten. In 2019 wordt deze reserve uit voorzichtigheidsprincipe gewaardeerd tegen de aanwezige banksaldi bij de lokale afdelingen. De omvang van de reserve is gelijk aan het bedrag van de liquide middelen ultimo 2021 van de lokale afdelingen.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsfonds Bulderbos		
begin boekjaar	€ 0	€ 0
toevoegingen	€ 31.200	€ 0
onttrekkingen	€ -3.000	€ 0
einde boekjaar	€ 28.200	€ 0

Toelichting Bestemmingsfonds Bulderbos

In 2020 is een nalatenschap van € 31.200 ontvangen, geormerkt voor het Bulderbos. In 2021 wordt voor dit bedrag een bestemmingsfonds gevormd en de bestedingen komen ten laste van dit bestemmingsfonds. In 2021 waren de bestedingen € 3.000 en is het saldo ultimo 2021 € 28.200.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsfonds B46 Rapid Response		
begin boekjaar	€ 0	€ 0
toevoegingen	€ 45.787	€ 0
onttrekkingen	€ -11.268	€ 0
einde boekjaar	€ 34.519	€ 0

Toelichting Bestemmingsfonds B46 Rapid Response

In 2020 zijn er geormerkte fondsenwervingbaten voor project Rapid Response ontvangen van totaal € 44.672. In 2021 waren de geormerkte baten € 1.115 en wordt in 2021 een bestemmingsfonds gevormd voor € 45.787. De bestedingen zijn in 2021 € 11.268 en is het saldo van de bestemmingsfonds ultimo 2021 € 34.519.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsfonds JMA		
begin boekjaar	€ 0	€ 0
toevoegingen	€ 15.850	€ 0
onttrekkingen	€ 0	€ 0
einde boekjaar	€ 15.850	€ 0

Toelichting Bestemmingsfonds JMA

In 2021 is er een nalatenschap van € 7.850 en een donatie van € 8.000 geormerkt voor JMA ontvangen. Dit bedrag is niet besteed in 2021.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie		
begin boekjaar	€ 0	€ 0
toevoegingen	€ 277.767	€ 0
onttrekkingen	€ -214.000	€ 0
einde boekjaar	€ 63.767	€ 0

Toelichting Bestemmingsfonds KlimaatCrisisCoalitie

In 2021 hebben de Klimaat Crisis Coalitie partners totaal € 277.767 bijgedragen aan VMD. De bestedingen waren in 2021 € 214.000 dus is het saldo ultimo 2021 € 63.767 van dit bestemmingsfonds.

	31-12-2021	31-12-2020
Bestemmingsfonds Klimaatzaak		
begin boekjaar	€ 0	€ 0
toevoegingen	€ 392.920	€ 0
onttrekkingen	€ -236.414	€ 0
einde boekjaar	€ 156.507	€ 0

Toelichting Bestemmingsfonds Klimaatzaak

In 2021 zijn er € 392.920 geormerkte baten uit fondsenwerving ontvangen voor de Klimaatzaak. Hiervan is in 2021 € 236.414 besteed en wordt het saldo van ultimo 2021 € 156.506 in 2022 besteed.

totaal reserves	<u>3.154.740</u>	<u>3.114.588</u>
------------------------	------------------	------------------

Kortlopende schulden

	31-12-2021	31-12-2020
Crediteuren		
Crediteuren	€ 663.811	€ 600.326
Partners	€ 0	€ 406.364
	<u>€ 663.811</u>	<u>€ 1.006.690</u>

In verband met subsidies worden er commitments aangegaan met gelieerde partners. Openstaande posten met deze partners zijn hierboven apart geclassificeerd.

Belastingen en sociale Premies

Loonbelasting en sociale premies	€ 10.027	€ 4.142
BTW	€ 0	€ 246
	<u>€ 10.027</u>	<u>€ 4.388</u>

Overige kortlopende schulden

	31-12-2021	31-12-2020
<i>Nog te besteden/vooruitontvangen:</i>		
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG	€ 67.810	€ 1.255.733
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2 - Coordinatie	€ 76.087	€ 0
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2 - Alliantie partners	€ 516.570	€ 490.968
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 1	€ 0	€ 77.734
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 1 - coordinatie	€ 0	€ 41.918
EU, Erasmus+ Education for Inclusion, Cohesion and Longevity	€ 0	€ 660
EU, Erasmus+ Learning to Sustain Active Citizenship and Social Inclusion	€ 0	€ 32.448
NPL via ECF tbv Just Energy Transition in the Netherlands	€ 0	€ 8.648
ECF tbv Just and Sustainable Stimulus Plan in the Netherlands	€ 0	€ 35.350
The Minor Foundation, tbv From 1.5 Meter to 1.5 Degrees	€ 0	€ 100.000
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators	€ 108.054	€ 0
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators II	€ 0	€ 337.488
<i>Totaal Nog te besteden/vooruitontvangen</i>	<u>€ 768.521</u>	<u>€ 2.380.948</u>
Te betalen vakantiegeld/dagen	€ 483.129	€ 515.739
Vooruit ontvangen contributie	€ 0	€ 8.768
Overige transitorische passiva	€ 140.934	€ 434.617
Jongeren Milieu Actief	€ 19.137	€ 19.137
	<u>€ 1.411.721</u>	<u>€ 3.359.208</u>
totaal kortlopende schulden	<u><u>€ 2.085.559</u></u>	<u><u>€ 4.370.287</u></u>

Per 1 januari 2017 is Milieudefensie een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met Jongeren Milieu Actief (JMA). De bezittingen en schulden van JMA zijn opgenomen in de balans van Milieudefensie als beheerder van de middelen van JMA. Het bevroren eigen vermogen van JMA is in de balans van Milieudefensie als een schuld geclassificeerd.

Niet in de Balans opgenomen verplichtingen

Garanties:

- Door de Triodos Bank is namens Milieudefensie een huurgarantie van € 56.250 aan de verhuurder afgegeven. Bij de Triodosbank is dit bedrag geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder.

Meerjarige financiële verplichtingen:

- Het huurcontract voor de Nieuwe Looiersstraat 31: jaarlijks € 297.972,- loopt tot november 2025 met de optie om voor 2025 te verhuizen.
- Een contract met Sharp is aangegaan tot april 2024 voor de huur van kopieerapparaten (jaarlijks € 7.500).
- Een contract met Procurios voor het gebruik van het CRM pakket is aangegaan tot mei 2022 (jaarlijks € 33.202).
- Een doorlopend contract met Asito voor het schoonmaken van het kantoor met een opzegtermijn van 13 weken (jaarlijks €37.500).

Meerjarige financiële rechten:

- De onderhuur van een gedeelte van het pand de Nieuwe Looiersstraat 31 aan Friends of the Earth International: jaarlijks € 43.000 loopt tot minimaal november 2025.
- De onderhuur van een gedeelte van het pand de Nieuwe Looiersstraat 31 aan World Learning Inc.: jaarlijks € 34.000 loopt tot juni 2022.

Pensioenen:

Vanaf 2016 tot en met 2020 had Milieudefensie de pensioenverzekering ondergebracht bij Averro Achmea met een middelloon-regeling met garantie. Vanaf januari 2021 is er een nieuwe pensioenregeling afgesloten met ASR op basis van een Beschikbare Premieregeling.

1.7 Toelichting staat van Baten en Lasten

1.7.1 Toelichting Baten

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Baten van fondsenwerving</u>			
Contributies	€ 2.401.183	€ 2.157.000	€ 2.247.710
Giften en donaties	€ 4.995.610	€ 3.643.000	€ 4.149.565
Nalatenschappen	€ 132.018	€ 300.000	€ 429.908
	€ 7.528.811	€ 6.100.000	€ 6.827.184

Ten opzichte van de realisatie in 2020 zijn de baten van particulieren in 2021 met 10,3% gestegen.

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Baten van loterijorganisaties</u>			
Nationale Postcode Loterij (reguliere bijdrage)	€ 1.350.000	€ 1.350.000	€ 1.350.000
NPL via ECF tbv Gas-free homes in the Netherlands	€ 0	€ 0	€ 24.429
NPL via ECF tbv Just Energy Transition in the Netherlands	€ 61.875	€ 111.000	€ 48.852
NPL via ECF tbv Biomassinventarisatie in the Netherlands	€ 0	€ 0	€ 4.480
	€ 1.411.875	€ 1.461.000	€ 1.427.761

De baten van loterijorganisaties zijn in 2021 vergelijkbaar met de realisatie 2020.

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Baten van subsidies overheden</u>			
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG	€ 744.463	€ 921.000	€ 1.143.728
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 2	€ 1.085.027	€ 1.110.000	€ 0
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv Coördinatie GLA 2	€ 276.963	€ 348.000	€ 0
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA 1	€ 107.000	€ 0	€ 1.665.679
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv Coördinatie GLA 1	€ 43.280	€ 0	€ 697.972
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators 2	€ 229.434	€ 375.000	€ 12
Min. van VWS via ZonMw tbv project Fair Future Generators	€ 0	€ 0	€ 137.942
Min. van VWS via ZonMw via IVN voor Groen Traineeship	€ 8.900	€ 0	€ 25.065
EU, Erasmus+ Education for Inclusion, Cohesion and Longevity	€ 3.812	€ 0	€ 0
Overige subsidies overheden	€ 0	€ 110.000	€ 0
	€ 2.498.879	€ 2.864.000	€ 3.670.398

Het totaal aan baten subsidies in 2021 is met 32% gedaald ten opzichte van de realisatie van 2020. Dit betreft het deel van de activiteiten binnen Milieudefensie die gefinancierd worden door de overheid.

De gerealiseerde lasten 2021 van de alliantieleden zijn als lasten verantwoord in de bestedingen aan de doelstelling en als subsidiebaten. De subsidies zijn nog niet volledig vastgesteld. De vaststelling vindt in de komende jaren plaats waarbij eventuele resultaten in het lopend boekjaar worden verwerkt.

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Baten van subsidies overheden - Partners</u>			
Min. van Buitenlandse Zaken, SP via Both Ends tbv FGG - Partne	€ 1.280.615	€ 1.325.000	€ 1.138.956
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA - Alliantiepartners	€ 6.145.079	€ 6.658.800	€ 4.863.000
Min. van Buitenlandse Zaken, SP tbv GLA - Overige Partners	€ 904.305	€ 945.200	€ 891.321
	<u>€ 8.329.999</u>	<u>€ 8.929.000</u>	<u>€ 6.893.277</u>

Het totaal van subsidies van overheden dat wordt doorgegeven aan partnerorganisaties is in 2021 met 21% gestegen. Als penvoerder van de alliantie GLA (Green Livelihoods Alliance) ontvangen we de tranche voor de hele alliantie. Van het ontvangen voorschot voor 2021 van € 8.860.000 is € 6.145.079 betaald aan de Alliantieleden. Het resterende bedrag van GLA is besteed door MD (zie baten subsidies van overheden) en door FoE-partners en partnerorganisaties buiten het FoE-netwerk, dit is € 904.305 voor GLA. Als FGG partner gaat € 1.280.615 direct naar FoE-partners en partnerorganisaties buiten het FoE-netwerk.

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Baten van andere organisaties zonder winststreven</u>			
ECF tbv Just and Sustainable Stimulus Plan in the Netherlands	€ 72.697	€ 0	€ 1.998
ECF tbv Climate Court Case	€ 159.510	€ 0	€ 0
The Minor Foundation, tbv from 1.5 meter to 1.5 degrees	€ 250.000	€ 500.000	€ 0
The Minor Foundation, tbv The People's Poll on Climate Justice	€ 0	€ 0	€ 87.137
Bijdrage van Klimaatcrisis Coalitiepartners tbv KlimaatAlarm	€ 277.767	€ 0	€ 13.000
The File Foundation tbv advocaatkosten Klimaatzaak	€ 43.580	€ 0	€ 0
T&E tbv ACE project	€ 8.603	€ 0	€ 0
T&E tbv Uber, Dutch Green Taxonomy	€ 0	€ 0	€ 22.680
Alliantiepartners tbv GLA2 project	€ 0	€ 0	€ 68.018
Bijdrage(n) overige organisaties	€ 19.344	€ 0	€ 4.000
	<u>€ 831.503</u>	<u>€ 500.000</u>	<u>€ 196.833</u>

Som van de geworven baten	<u>€ 20.601.067</u>	<u>€ 19.854.000</u>	<u>€ 19.015.452</u>
----------------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

	Realisatie 2021	Begroot 2021	Realisatie 2020
<u>Overige baten</u>			
Advertentie-inkomsten	€ 6.018	€ 5.000	€ 9.617
	<u>€ 6.018</u>	<u>€ 5.000</u>	<u>€ 9.617</u>

Som van de baten	<u>€ 20.607.085</u>	<u>€ 19.859.000</u>	<u>€ 19.025.069</u>
-------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

1.7.2 Toelichting Lasten

	<u>Realisatie 2021</u>	<u>Begroot 2021</u>	<u>Realisatie 2020</u>
Besteed aan doelstellingen			
Voorlichting	€ 2.457.247	€ 1.571.500	€ 2.429.780
Bewegingsopbouw	€ 1.406.301	€ 1.190.046	€ 1.141.876
subtotaal	€ 3.863.548	€ 2.761.546	€ 3.571.656
Programma's			
- Regels (incl. economie)	€ 1.626.626	€ 2.771.611	€ 1.094.781
- Oplossingen	€ 1.585.378	€ 1.172.041	€ 1.187.064
Campagnes			
- bossen	€ 901.419	€ 1.177.833	€ 1.437.016
- inhoud & lobby	€ 1.589.324	€ 1.617.411	€ 1.689.967
- milieu algemeen	€ 732.946	€ 796.119	€ 675.654
- coördinatie GLA	€ 300.038	€ 461.901	€ 646.981
- partners	€ 8.329.999	€ 6.724.000	€ 6.893.277
subtotaal Programma's & Campagnes	€ 15.065.731	€ 14.720.916	€ 13.624.739
Wervingskosten			
Kosten eigen fondsenwerving	€ 722.000	€ 1.616.409	€ 951.250
Kosten verkrijging van subsidies	€ 14.826	€ 17.330	€ 220.991
subtotaal Werving baten	€ 736.825	€ 1.633.739	€ 1.172.242
Kosten beheer en administratie			
Kosten beheer en administratie	€ 872.903	€ 837.799	€ 967.774
Totaal lasten	€ 20.539.007	€ 19.954.000	€ 19.336.411

Toelichting onderverdeling lasten

Bovenstaande lasten zijn een resultante van de lastenverdeling zoals berekend in tabel 1.7.3. Daar worden uitvoeringskosten en algemene kosten voornamelijk verdeeld op basis van de werkelijk bestede uren per thema of categorie. Activiteitskosten, kosten fondsenwerving en servicelijn worden wel direct toegerekend aan een categorie.

Toelichting Programma's

In het Algemeen Beleidsplan 2016-2026 namen we ons voor om meer focus aan te brengen in ons werk. De urgentie van de klimaatcrisis was daarvoor de directe aanleiding. Door meer focus aan te brengen, willen we meer impact realiseren. In 2020 kwam dit voornemen tot uitdrukking in twee programma's: 'Regels voor bedrijven' en 'Klimaatoplossingen voor iedereen'. Binnen deze programma's gebeurt veel van het voor de buitenwereld zichtbare werk van Milieudefensie.

Toelichting besteed aan doelstellingen / internationaal partners buitenland:

Van elke euro die de vereniging Milieudefensie ontvangt besteedt zij 92 eurocenten aan haar doelstellingen. Het merendeel wordt besteed aan Campagnes met 73 eurocenten, waarvan 55% naar partners gaat. De besteding aan Campagnes wordt gevolgd door Voorlichting (12 eurocent) en Bewegingsopbouw (7 eurocent).

Toelichting wervingskosten

Milieudefensie streeft naar een doelmatige en efficiënte besteding van middelen. De kosten van werving van inkomsten dienen in redelijke verhouding te staan tot de realisering van de doelstellingen. De kosten fondsenwerving van € 1.393.955 wordt voor 60% toe verdeeld aan Voorlichtingskosten en 40% aan Fondsenwervingskosten.

Kosten beheer en administratie

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die niet worden toegerekend aan de doelstellingen van de vereniging, maar zijn gemaakt ten behoeve van de (interne) beheersing en de voering van de administratie. Deze lasten zijn in 2021 € 872.903 en is afgenomen met € 94.871 t.o.v. de realisatie 2020 (€ 967.774).

Hieronder een aantal kengetallen:

	<u>Realisatie 2021</u>	<u>Begroot 2021</u>	<u>Realisatie 2020</u>	
Wervingskosten				
wervingskosten FW	€ 722.000	€ 1.616.409	€ 951.250	
baten fondsenwerving	€ 7.528.811	€ 6.100.000	€ 6.827.184	
in procenten	9,6%	26,5%	€ 0	13,9%
Wervingskosten				
wervingskosten totaal	€ 736.825	€ 1.633.739	€ 1.172.242	
som van de geworven baten	€ 20.601.067	€ 19.854.000	€ 19.015.452	
in procenten	3,6%	8,2%	€ 0	6,2%
Bestedingspercentage baten doelstelling				
besteed aan doelstellingen	€ 18.929.279	€ 17.482.462	€ 17.196.395	
som van de baten	€ 20.607.085	€ 19.859.000	€ 19.025.069	
in procenten	91,9%	88,0%	€ 0	90,4%
Bestedingspercentage lasten doelstelling				
besteed aan doelstellingen	€ 18.929.279	€ 17.482.462	€ 17.196.395	
som van de lasten	€ 20.539.007	€ 19.954.000	€ 19.336.411	
in procenten	92,2%	87,6%	€ 0	88,9%
Kosten beheer en administratie				
personeelskosten	€ 762.055	€ 727.952	€ 762.769	
overige kosten	€ 110.849	€ 109.847	€ 205.005	
totaal	€ 872.903	€ 837.799	€ 967.774	
som van de lasten	€ 20.539.007	€ 19.954.000	€ 19.336.411	
in procenten	4,2%	4,2%	5,0%	
Uitvoeringskosten				
Personeelslasten				
salariskosten	€ 4.333.444	€ 4.226.000	€ 4.170.057	
sociale lasten	€ 789.802	€ 845.000	€ 797.676	
pensioenlasten	€ 552.557	€ 564.000	€ 543.305	
arbodienst en herverzekering ziekte	€ 12.244	€ 15.000	€ 12.451	
ontvangen ziekengeld	€ -20.485	€ -25.000	€ -53.878	
uitzendkrachten en freelancers	€ 331.759	€ 85.000	€ 203.445	
reiskosten	€ 84.892	€ 150.000	€ 143.840	
opleidingskosten	€ 74.426	€ 75.000	€ 99.799	
overige personeelskosten	€ 164.319	€ 105.000	€ 131.246	
Totaal Personeelskosten	€ 6.322.957	€ 6.040.000	€ 6.047.941	

De afwijking van de personeelskosten ten opzichte van de begroting is vooral een gevolg van nieuwe subsidies, waarvoor extra fte's zijn geworven. Daarnaast heeft de organisatie helaas door ziekteverzuim ook meer moeten opvangen met vervanging. Ontvangen ziekengeld bestaat voor 100% uit zwangerschapsgelden van het UWV.

<u>Formatie in fte</u>	<u>Realisatie 2021</u>	<u>Begroot 2021</u>	<u>Realisatie 2020</u>
Totaal fte - gemiddeld	84,3	81,8	82,1

Bestuur en directie

De bestuurders zijn onbezoldigd actief. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan directie en bestuur. Het bestuur bestond in 2021 uit de volgende functionarissen:

Topfunctionarissen zonder bezoldiging

<u>Naam topfunctionaris</u>	<u>Functie</u>
Marty Smits	Voorzitter
Theo van Stuijvenberg	Penningmeester
Tamira Combrink	Algemeen bestuurslid
Eugène Verwiel	Algemeen bestuurslid
Sara Schneemann	Algemeen bestuurslid
Kim Nackenhorst	Algemeen bestuurslid
Deny de Jong	Algemeen bestuurslid

Bezoldiging topfunctionaris

De directie bestaat uit 1 directeur, de heer D. Pols, in dienst voor onbepaalde tijd sinds 1 december 2015.

de heer D. Pols

Dienstverband

	<u>2021</u>	<u>2020</u>
Aard (looptijd)	Onbepaald	Onbepaald
uren	37,5	37,5
parttime percentage	100	100
periode	1/1-31/12	1/1-31/12

Bezoldiging

Jaarinkomen		
brutoloon/salaris	€ 85.353	€ 79.512
vakantiegeld	€ 6.586	€ 6.361
vaste eindejaarsuitkering	€ 0	€ 0
niet opgenomen vakantiedagen	€ 0	€ 0
Totaal	€ 91.939	€ 85.873

Belaste vergoedingen/bijtellings	€ 456	€ 3.034
Pensioenlasten (wg deel)	€ 10.698	€ 15.702
Pensioencompensatie	€ 0	€ 0
Overige beloningen op termijn	€ 0	€ 0
Uitkeringen beëindiging dienstverband	€ 0	€ 0
Totale bezoldiging Directeur de heer D. Pols	€ 103.093	€ 104.608

BSD score

450

450

Het jaarinkomen, bruto loon, vakantiegeld, vaste eindejaarsuitkering en andere inkomensbestanddelen, blijven met een omvang van € 91.939 ruim binnen het in de regeling opgenomen maximum van € 124.142 per jaar volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties.

WNT verantwoording

	<u>2021</u>	<u>2020</u>
bedragen x € 1		
Functiegegevens	Donald Pols	Donald Pols
Aanvang en einde functie vervulling in 2020	Directeur	Directeur
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Dienstbetrekking?	1	1
	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 92.395	€ 88.906
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 10.698	€ 15.702
Subtotaal	€ 103.093	€ 104.608
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 209.000	€ 189.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	€ 0	€ 0
Bezoldiging	€ 103.093	€ 104.608
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt	nvt
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	nvt	nvt

	<u>Realisatie 2021</u>	<u>Begroot 2021</u>	<u>Realisatie 2020</u>
Afschrijvingen			
afschrijvingen	€ 126.694	€ 125.000	€ 105.444
subtotaal Afschrijvingen	€ 126.694	€ 125.000	€ 105.444
Huisvestingskosten			
huur + servicekosten en energie	€ 325.321	€ 308.000	€ 330.129
onderhoudskosten	€ 54.633	€ 51.000	€ 58.792
overige huisvestingskosten	€ 21.773	€ 22.000	€ 18.659
doorbelaste huisvestingskosten	€ -95.110	€ -78.000	€ -99.527
subtotaal Huisvestingskosten	€ 306.616	€ 303.000	€ 308.053
Kantoorkosten			
automatiseringskosten	€ 170.472	€ 158.000	€ 163.362
repro kosten	€ 33.258	€ 31.000	€ 34.556
receptie en telefoon	€ 9.842	€ 26.000	€ 8.586
documentatie	€ 1.850	€ 4.000	€ 3.899
financiële kosten	€ 21.969	€ 28.000	€ 55.224
catering	€ 5.693	€ 29.000	€ 8.545
subtotaal Kantoorkosten	€ 243.085	€ 276.000	€ 274.172
Totaal Uitvoeringskosten	€ 6.999.352	€ 6.744.000	€ 6.735.610

	<u>Realisatie 2021</u>	<u>Begroot 2021</u>	<u>Realisatie 2020</u>
Algemene Kosten			
Fondsenwerving en ledenadministratie			
wervingskosten	€ 1.393.955	€ 1.409.000	€ 1.726.459
kosten ledenadministratie	€ 0	€ 48.000	€ 67.009
subtotaal Fondsenwerving en servicelijn	€ 1.393.955	€ 1.457.000	€ 1.793.467

Communicatie			
persvoorlichting	€ 47.873	€ 43.000	€ 35.554
corporate	€ 40.188	€ 41.000	€ 60.939
jaarverslag	€ 7.318	€ 7.000	€ 10.510
website	€ 32.516	€ 30.000	€ 213.782
overige communicatie	€ 81.116	€ 68.000	€ 53.216
subtotaal Communicatie	€ 209.012	€ 189.000	€ 374.000

Magazine "Down to Earth"			
productiekosten blad	€ 183.521	€ 222.000	€ 200.730
subtotaal Magazine "Down to Earth"	€ 183.521	€ 222.000	€ 200.730

Bestuurskosten			
advieskosten	€ 52.057	€ 44.000	€ 57.159
reis- en verblijfkosten	€ 578	€ 4.000	€ 2.731
kosten ALV	€ 34.889	€ 50.000	€ 56.137
vergaderkosten	€ 20.541	€ 11.000	€ 11.447
overige kosten bestuur	€ 1.531	€ 1.000	€ 1.364
subtotaal Bestuurskosten	€ 109.594	€ 110.000	€ 128.839

Overige kosten			
onderzoekskosten	€ 39.480	€ 37.000	€ 29.089
lidmaatschappen	€ 48.425	€ 41.000	€ 52.926
bijdragen aan derden	€ 166.006	€ 132.000	€ 122.493
lokale ondersteuning	€ 89.705	€ 115.000	€ 89.737
overige kosten	€ 2.383	€ 2.000	€ 1.137
taakstelling	€ 0	€ 0	€ 0
subtotaal Overige kosten	€ 345.999	€ 327.000	€ 295.383

Totaal Algemene kosten	€ 2.242.080	€ 2.305.000	€ 2.792.418
-------------------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Gebeurtenissen na balansdatum
Geen

1.7.3 Toelichting Lastenverdeling

	Voorlichting	Bewegings- opbouw	Programma Regels	Programma Oplossingen	thema: Bossen	Inhoud & Lobby	thema: Milieu Algemeen	thema: Coördinatie GLA	thema: Partners	Fondsen- werving	Verkrijging subsidies	Beheer en Administratie	Realisatie 2021	Begroting 2021	Realisatie 2020
	26.479	18.232	17.045	13.413	10.461	12.375	11.157	2.172		2.686	208	15.654	129.881		
Uitvoeringskosten															
personeelslasten	1.289.084	887.590	829.814	652.983	509.262	602.429	543.128	105.736	-	130.762	10.114	762.055	6.322.957	6.040.000	6.047.941
afschrijvingen	25.829	17.785	16.627	13.084	10.204	12.071	10.883	2.119	-	2.620	203	15.269	126.694	125.000	105.444
huisvestingskosten	62.511	43.042	40.240	31.665	24.695	29.213	26.338	5.127	-	6.341	490	36.954	306.616	303.000	308.053
kantoorkosten	49.559	34.123	31.902	25.104	19.579	23.160	20.881	4.065	-	5.027	389	29.297	243.085	276.000	274.172
subtotaal	1.426.983	982.540	918.582	722.836	563.740	666.873	601.229	117.047	-	144.750	11.196	843.575	6.999.352	6.744.000	6.735.610
Algemene kosten															
fondsenwerving	836.373									557.582			1.393.955	1.457.000	1.793.467
communicatie	48.540	33.422	31.246	24.588	19.176	22.684	20.451	3.981	-	4.924			209.012	189.000	374.000
magazine “Down to Earth”	42.620	29.346	27.435	21.589	16.837	19.918	17.957	3.496	-	4.323			183.521	222.000	200.730
bestuurskosten	22.379	15.409	14.406	11.336	8.841	10.458	9.429	1.836	-	2.270		13.230	109.594	110.000	128.839
overige kosten	80.353	55.326	51.725	40.703	31.744	37.551	33.855	6.591	-	8.151			345.999	327.000	295.383
subtotaal	1.030.264	133.503	124.813	98.215	76.598	90.612	81.692	15.904	-	577.250	-	13.230	2.242.080	2.305.000	2.792.418
Activiteitskosten															
activiteitskosten	-	290.259	583.231	764.327	261.080	831.839	50.025	167.087	8.329.999	-	3.630	16.098	11.297.575	10.905.000	9.808.383
subtotaal	-	290.259	583.231	764.327	261.080	831.839	50.025	167.087	8.329.999	-	3.630	16.098	11.297.575	10.905.000	9.808.383
Totaal	2.457.247	1.406.301	1.626.626	1.585.378	901.419	1.589.324	732.946	300.038	8.329.999	722.000	14.826	872.903	20.539.007	19.954.000	19.336.411

De lastenverdeling is gebaseerd op het werkelijk aantal geschreven uren.

1.8 Begroting 2022 / MJR 2023 - 2025

	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
(x € 1.000)				
BATEN				
FW Baten	€ 7.438	€ 7.810	€ 8.200	€ 8.610
Baten NPL	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350	€ 1.350
Baten van derden, organisaties zonder winststreven	€ 400	€ 400	€ 367	€ 165
Baten van overheden	€ 2.784	€ 2.784	€ 2.784	€ 2.784
Baten van overheden te besteden door derden	€ 8.929	€ 8.929	€ 8.929	€ 8.929
Bijzondere baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal Baten	€ 20.901	€ 21.273	€ 21.630	€ 21.838
LASTEN (naar kostensoort)				
Salarisgerelateerde lasten	€ 5.975	€ 6.333 *	€ 6.460	€ 6.589
Overige personeelslasten	€ 667	€ 681	€ 694	€ 708
Activiteitskosten eigen middelen	€ 1.627	€ 1.660	€ 1.693	€ 1.727
Activiteitskosten subsidies en fondsen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Activiteitskosten subsidie FGG	€ 355	€ 355	€ 355	€ 355
Activiteitskosten subsidie GLA	€ 377	€ 377	€ 377	€ 377
Activiteitskosten subsidie ZonMw	€ 144	€ 144	€ 147	€ 150
Fondsenwerving en communicatie	€ 1.681	€ 1.715	€ 1.749	€ 1.784
Ondersteuning	€ 1.112	€ 1.135	€ 1.157	€ 1.180
Lasten te besteden door derden	€ 8.929	€ 8.929	€ 8.929	€ 8.929
Totaal lasten naar kostensoort	€ 20.868	€ 21.328	€ 21.561	€ 21.799
Operationeel Resultaat	€ 33	€ -55	€ 68	€ 39
Financiële baten en lasten (negatieve bankrente)	€ -39	€ -39	€ -39	€ -39
Financieel Resultaat	€ -5	€ -94	€ 30	€ 0
Reserve huisvesting	€ -30	€ -30	€ -30	€ 0
SALDO	€ -35	€ -123	€ 0	€ 0

Negatief saldo wordt onttrokken uit continuïteitsreserve, positief saldo wordt toegevoegd aan continuïteitsreserve

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam.

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Vereniging Milieudefensie per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2021;
2. de staat van baten en lasten over 2021; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen, en de Regeling Controleprotocol WNT 2021. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Vereniging Milieudefensie zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2021 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub n en o, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Oranje Nassaulaan 1
1075 AH Amsterdam
Telefoon 020 571 23 45

E-mail info@dubois.nl
www.dubois.nl
KvK nummer 34374865

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit het bestuursverslag;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, zijnde het bestuursverslag, in overeenstemming met RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende organisaties en de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de organisatie in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de organisatie te liquideren of de activiteiten te beëindigen, of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, en de Regeling Controleprotocol WNT 2021, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is, tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de organisatie haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze controleverklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Amsterdam, 19 mei 2022

Dubois & Co. Registeraccountants

G. Visser RA

K. Ait Boukdir RA